

MESTERU MANOLE

SAŬ FUNDAREA

MONASTIREI CURȚII DE ARGEȘ

DE

D. POPESCU

Tota ...
mântuireĭ ...
surĭ, călăreţĭ şi ...
numaĭ lovind cu côte...
mulţime a Târgoveştenilor, şi boerii ...
puterea pepturilor cailor lor din Slam Râmnic pe câ...
Intr'acea ḑi, Măria Sa Négoe cel cucernic, cel religios ca...
găr şi cel uritor de sînge ca un pustnic, în urma înd...
cumnatuluĭ sĕŭ Preda Spătarul, mergea împreună cu casă sa civilă şi militară la Câmpul-lung spre a lua parte la o mare vĕnătóre de urşĭ, lupĭ şi mistreţĭ.

Negurele nopţĭ abia începuse să se împrăscie roşite de apropierea rosalbeĭ aurorĭ, şi deja căruţele încărcate cu proviziĭ şi slujitorĭ aĭ palatului pornise ca să ajungă la locul unde Măria Sa avea să conăcéscă séra; abia se făcuse ḑiuă, şi caiĭ Măriei Sale împreună cu aĭ curtenilor şi fruntaşilor asceptaŭ închingaţĭ şi îndăbălaţĭ la scara Domnéscă; abia răsărise sórele şi poporul acoperise piaţa şi stradele după lîngă Palat. Tótă lumea era în mişcare, toţĭ de la mic până la mare eraŭ nerăbdătorĭ sĕ vază cât maĭ curând pe vodă pornind spre îndeplinirea acesteĭ răsboinice petrecere; numaĭ M. S. nu se grăbea, numaĭ el întârzia De. şi fusese ficsată pentru purcedere óra rĕsărireĭ sóreluĭ, însă dînsul eşi în scara mare gata de plecare tocmaĭ la miedul ḑileĭ, tocmaĭ după ce'l săturase boeriĭ cu nenumĕrate îndemnurĭ după ce poporul deja işĭ manifestase de maĭ multe orĭ impacienţa

I.

Vĕnătórea. — Valea Dracilor

Tótă Tîrgoviştea era în mişcare în diua de 1 Octombrie anul mântuireĭ 1514. Pe stradele din jurul palatuluĭ era atâtea caĭ, trăsurĭ, călăreţĭ şi pedestri în cât soldaţiĭ nu puteaŭ trece de cât numaĭ lovind cu cótele şi cu téca spedelor spre a despica compacta mulţime a Târgoveştenilor, şi boeriĭ abia rĕsbeaŭ printre glótă prin puterea pepturilor cailor lor din Slam Râmnic pe care călăreaŭ. Intr'acea di, Măria Sa Négoe cel cucernic, cel religios ca un călugăr şi cel urîtor de sînge ca un pustnic, în urma îndemnurilor cumnatuluĭ sĕŭ Preda Spătarul, mergea împreună cu casa sa civilă şi militară la Câmpul-lung spre a lua parte la o mare vĕnătóre de urşĭ, lupĭ şi mistreţĭ.

Negurele nopţĭ abia începuse să se împrăscie roşite de apropierea rosalbeĭ aurorĭ, şi deja căruţele încărcate cu provizíĭ şi slujitorĭ aĭ palatului pornise ca să ajungă la locul unde Măria Sa avea să conăcéscă séra; abia se făcuse diuă, şi caiĭ Măriei Sale împreună cu aĭ curtenilor şi fruntaşilor asceptaŭ închingaţĭ şi îndăbălaţĭ la scara Domnéscă; abia răsărise sórele şi poporul acoperise piaţa şi stradele după lîngă Palat. Tótă lumea era în mişcare, toţĭ de la mic până la mare eraŭ nerăbdătorĭ sĕ vază cât maĭ curând pe vodă pornind spre îndeplinirea acesteĭ răsboinice petrecere; numaĭ M. S. nu se grăbea, numaĭ el întârzia De. şi fusese ficsată pentru purcedere óra rĕsărireĭ sóreluĭ, însă dînsul eşi în scara mare gata de plecare tocmaĭ la miedul dileĭ, tocmaĭ după ce'l săturase boeriĭ cu nenumĕrate îndemnurĭ după ce poporul deja îşĭ manifestase de maĭ multe orĭ impacienţa

prin felurite strigărĭ, şi după ce sântul Mitropolit şi tot clerul îl convinsese îndestul cum că vĕrsarea de sănge ce avea să săvîrşească cu ocasiunea proectateĭ vênătorĭ nu era un pĕcat pedepsit de biserică. Când îşĭ puse piciorul ca să încalice, mulţimea îl salută cu acea bucuriă cu care supuşiĭ întîmpină pe un stăpân demn de iubire, dar când îl vĕḑu călare, din tóte pepturile eşi o esclamare de surprisă şi mulţumire, căcĭ li se înfăţişară înainte, nu cuceruicul Négoe urîtorul de fapte rĕsboinice, ci însuşĭ moşul sĕŭ Basarab Voevod care prăpădise la Vulcan oştirile craiuluĭ Carol Robert!

Romăniĭ iubiaŭ pe Négoe Vodă pentru că după un şir de anĭ greĭ pentru popor, anĭ plinĭ de rĕsbóe, cruḑimĭ, certe de partide, intrige şi alte angarale ruinătóre averiĭ naţionale, el prin spiritul sĕŭ blînd şi religios, sciuse să stabiléscă pacea şi să asigure averile supuşilor sĕĭ, eĭ l'ar fi iubit şi maĭ mult dacă l'ar fi sciut că pe lîngă bunătate ar fi întrunit şi strămoşésca vitejie.

Păn'atuncĭ Négoe evitase d'a se arăta în public ca un ostén, şi lumea se deprinsese a'l respecta numaĭ ca p'un vlădică. Poporul se bucura de bine-facerile ce resultaŭ dintr'astă aplicare pacinică care 'ĭ scăpa de tristele consecinţe ale cruduluĭ resboĭ, dar în fundul ânimeĭ lor se simţéŭ umiliţĭ, eĭ fiĭ eroilor de la Rovine, să fie cărmuiţĭ de un Vlădică!

Din norocire eĭ încă nu cunosceaŭ tóte calităţile domnuluĭ lor, căcĭ dênsul departe d'a se fuduli cu însuşirĭ ce nu avea, se ferea d'a da la ivélă pe tóte câte le poseda. Iată pentru ce se bucură aşea de mult poporul din Târgovisce când vĕḑu aerul falnic şi rĕsboinic ce dobândise domnul lor îndată ce încălecă.

In adevĕr, când vodă se aruncă pe cal şi agerul armărar începu a juca sub dênsul, tot aerul de modestie, de pietate, de blândeţe şi de sfială dispăru de pe faţa sa, spre a da loc aceluia de sprinten şi brav cavaler, aer curat românesc. Pe fruntea luĭ lată, pe care se citea pacea şi grijea d'a fugi de rĕŭ şi a face bine, se desemnă la moment creţuriie ne temeriĭ şi ale bărbăţieĭ; pe obrajiĭ luĭ, unde era maĭ nainte întipărită liniscea uneĭ consecinţe împăcate, se arată în o clipă flórea inimoşieĭ. Tot se transformă în el îndată ce se vĕḑu în mijlocul rĕsboinicilor sĕĭ; uită vechiul învĕţ d'a umbla şi a'şĭ ţine corpul ca un arhimandrit, şi arĕtă tuturor carĭ se îndoiaŭ de virtutea luĭ, că era român verde şi

oşteanŭ măndru şi voinic, cum fusese şi maĭ înainte d'a fi domn şi om mator. Ce frumos este un domnitor bun şi viteaz, încongiurat de curteniĭ sĕĭ ce'lŭ respectă, de osteniĭ sĕĭ ce'lŭ admiră şi de poporul sĕŭ ce'lŭ iubesce! sórele înconjurat de stelele sale nu este maĭ frumos.

Indată ce vodă se suĭ pe cal, poporul începu a acclama, şefiĭ armatelor a comanda, trompetele a resuna şi caiĭ a necheza; după aceea cortegiul porni spre barieră în sunetul buciumelor şi a cântecelor de fanfare, iară stradele Târoviştei reintrară în obicĭnuita lor tăcere.

Cincĭ ḑile trecuse de când reşedinţa Domnească se mutase iarăşĭ la Câmpu-lungŭ şi de când munţiĭ şi muscelele resunaŭ de sgomotele produse de vênătóre; în acele ḑile Négoe Vodă se transformase cu totul. Acela ce maĭ n'ainte, îndată ce se scula, mergea la biserică şi se ruga Ceruluĭ pentru sine şi pentru poporul sĕŭ, apoĭ mergea de presida înnaltul divan şi adunarea ţêreĭ, acum se descepta îndată ce sórele îşĭ arunca prima căutătură indiscretă printre verḑiĭ arborĭ ce încoronaŭ crestele munţilor, părăsia patul repausuluĭ îndată ce deschidea ochiĭ, se îmbrăca cu vestmîntul de vênătóre îndată ce se scula, şi după o mică gustare, se arunca pe agerul sĕŭ armăsar şi, in fruntea boerilor sĕĭ alerga prin munţĭ şi pădurĭ după fiarele sĕlbatice. Acela ce maĭ 'nainte nu putea auḑi alt sgomot de căt acel al litaniilor şi cuvintelor rostite în Divan, şi altă melodie de cât acea a cântărilor religióse, acum se îmbăta cu plăcere de sgomotul produs de caĭ, câinĭ şi vênătorĭ şi de ascuţitele fanfare vitejescĭ. Caracterul juneţeĭ se desceptase într'însul după treĭ anĭ de somnolenţă.

A şeasea ḑi fiind Duminică, Vodă îndată ce se sculă, merse în fruntea suiteĭ sale la Monastirea de piatră edificată de primul Domn al Ţêreĭ Românescĭ, de străbunul sĕŭ Negru Vodă Basarab, apoĭ după terminarea sântuluĭ oficiŭ, se urcă pe cal, şi urmat de juniĭ sĕ cavalerĭ, reapucă calea muscelelor. In acea ḑi era vorba să scótă din viḑuinele muscelelor un mistreţ colosal care prăpădea vitele tuturur muntenilor după lângă Vilsan şi Riul Dómneĭ, şi ameninţa chiar siguranţa traiuluĭ locuitorilor de prin acele locurĭ. Acéstă grósnică fiară îşĭ avea sălaşiul în muscelul dintre Riul Dómneĭ şi Vilsan, într'o măgură obscură, mărginită d'o parte d'un pîrîiaşĭ

care 'şĭ săpase nisce malurĭ profunde ca un abis spre a se arunca în Rîul Dómneĭ, iar de altă parte de spumósele ape ale unuĭ torent, care îşĭ arunca sgomotósele sale unde în braţele rîuluĭ Vîlsan. Pe lângă acea măgură şi pe lângă ambele rîuleţe ce o făcea nepătrundibile, era poteca pe unde treceaŭ locuitoriĭ de la un muscel la altu, care potecă de când acest monstru îşĭ aşedase cuibul în vecinătate, se pustiise, iar locuitoriĭ, neavênd cum să maĭ comunice prin locurĭ aşa de anevoióse, părăsise drumul şi nu'şĭ maĭ vedeaŭ de afacerĭ. Aflând cum că M. Sa Vodă a venit la Câmpu-lungŭ pentru vênătóre, părgăriĭ satelor vecine şi ceĭ maĭ inimoşĭ dintre locuitoriĭ lor, îşĭ luară ănimele în dinţĭ, înfruntară orĭ-ce primejdie li s'ar fi putut pricinui din pricina afurisiteĭ de jiganiĭ şi alergară acolo unde se găsea M. Sa ca să'lŭ róge să'ĭ scape de acel duşman ce a cutesat să se facă atât de supĕrător. Négoe Vodă cum audi, nu mai stătu o clipă în cumpănă, cu tóte că era diua repausuluĭ, ci dădu numaĭ de cât ordin ca să se ia măsurile necesarie pentru a se porni cu resboĭ contra sĕlbateculuĭ usurpatorŭ.

De şi potecile pe unde aveaŭ să treacă eraŭ destul de anevoióse, cu tóte acestea cavaleriĭ carĭ urmaŭ pe Vodă îşĭ conduse armăsariĭ cu atâta dibăcie, în cât într'o oră şi jumĕtate trecură două muscele şi se pregăteaŭ a părăsi cu Domnul lor în frunte, lunca Bugheĭ şi a sui pe cel d'alŭ treilea muscel care îĭ despărţea de satul Aninósa. La pólele aceluĭ muscel, la marginea unuĭ mic rîuleţ, o numerósă deputaţiune de ţĕranĭ eşi înainte cu pânea şi sarea păciĭ, rugând pe M. S. să bine-voiască a descălica puţin, ca să ia parte la o frugală gustare ce pregătise sub o dumbravă verde de aninĭ, pe mólele tapet de verdeaţă, chiar acolo unde generaţiunea urmaşiă edifică monastirea numită Aninósa. Vodă priimi bucuros şi descălică în clipă ; asemenea făcu şi curtenĭ sĕĭ; dar nicĭ Vodă nicĭ boeriĭ nu se puse la masă, până ce nu birui îndăratnica modestie a óspeţilor lor şi până nu îĭ induplecă ca să participe şi dênşiĭ împreună cu Curtea la acest ospĕţŭ câmpenesc

— Nu voiŭ gusta din pânea vóstră, dise M. S. dacă nu o veţĭ împărţi-o cu mine şi cu aĭ meĭ; tot Românul are drept a rupe pâĭnea cu domnul sĕŭ, precum are fiul drept d'a o rupe cu părintele sĕŭ; însă maĭ ales de cât toţĭ aveţĭ dreptul voĭ, voĭ a căror

părinţĭ aŭ făcut pe Radu Vodă să scape ţéra de Tătarĭ şi pe Mircea Vodă să goniască pe Sultanul Baiadet până la Odriiŭ; voĭ sunteţĭ adevĕrata boerime a ţereĭ, voĭ sunteţĭ urmaşiĭ vitejilor carĭ ne aŭ păstrat ne atinsă astă ţéră mândră, voĭ dar maĭ bine de cât toţĭ aveţĭ dreptul d'a sta cu mine la masă.

Modestiĭ ţeranĭ mâncară cu Vodă la masă, fără ca în inima vre-unuia din boerĭ să se nască cea maĭ mică umbră de supărare, vĕdêndu-se la masa domnească alăturĭ cu nişte opincarĭ, pentru că nicĭ unul din boeri d'atuncĭ nu se credea înjosit d'a fi alătur cu ţĕranul, fiind-că părinţiĭ acestor modeştĭ plantatorĭ, contribuise a ridica pe câmpul de resboĭ gloria părinţilor lor şi crease nobleţa familiilor lor. Ce bine era pe atuncĭ când omul devenea mare număĭ prin marele sale fapte! Ce frumósă era epoca Cincinaţilor Românĭ! .

In timpul mesiĭ, Vodă ceru lămurirĭ moşnenilor despre posiţia loculuĭ şi despre chipul prin care credeaŭ maĭ nemerit să atace maĭ bine pe inamic şi să-ĭ tae mijlócele de retragere; ţeraniĭ îĭ dătură tóte esplicaţiunele cerute şi'l rugară să bine voiască a primi ca gonacĭ opt dintre dênşiĭ, ceĭ maĭ insemnaţĭ prin dibăcia d'a vêna fiarele sĕlbatice. Vodă asceptă cu mulţumire, şi sculându-se de la masă ordonă tuturor să încalice. Ceĭ opt gonacĭ se presintară înaintea M. Sale investemântaţĭ în simplu lor costum muntenesc, cu un cuţit de vênătóre la brîŭ, cu arcu pe umer şi cu o tolbă cu săgeţĭ la spate; M. S. le dete cu bună voinţă mâna ca să'ĭ o sărute, încuragiă prin cuvinte măgulitóre bărbăţia lor şi le ordonă a purcede înaintea cortegiuluĭ. Eraŭ demnĭ de vĕdut aceĭ bravĭ fiĭ aĭ munţilor, cu figura lor pe care se citea curagiul şi bărbăţia, cu spetele lor late acoperite de bogate cóme negre şi castaniĭ şi cu statura lor măréţă pe mici lor caĭ de munte plinĭ de putere şi agerime; ceĭ maĭ frumoşĭ şi ceĭ maĭ bravĭ dintre boerĭ remăsese mulţĭ de admiraţiune şi gelosie vĕdĕnd pe aceştĭ copiĭ de munte cu ce eroică cochetărie şi dibăcie îşĭ conduceaŭ fugariĭ şi cu ce înlesnire mănuiaŭ simplele lor arme! Insă-şĭ Vodă fu coprins de admirare...

— Vedeţĭ voĭ pe aceştĭ şoimĭ de munte, dise el luĭ Vornicu Preda şi celor din jurul sĕŭ; eĭ aŭ sĕ ne smulgă din mâinĭ cea maĭ

mare parte din isprăvile ce vom dobîndi astădĭ ; nicĭ unul din voĭ nu'ĭ va întrece în iuţélă şi bărbăţie

Pe la amedĭ crotegiul ajunse la locul de bătae, şi fie-care ocupă posiţiunea ce'ĭ fusese maĭ dinainte hotărîtă. Vornicul Preda cu ceĭ maĭ cutesătorĭ din juniĭ fiĭ de boerĭ merse precedaţĭ de doĭ muntenĭ din satul Domnescĭ, pe rîul Dómneĭ în sus, apoĭ apucară spre stânga prin albia uscată a unuĭ rîuleţ, suiră o cóstă de muscel pe o potecă fórte anevoe de urcat, se strecurară cu multă anevoinţă printr'un deal de arborĭ şi bălăriĭ, fără a descoperi vre-o umbră de potecă, suiră şi coborîră, când călărĭ, când trăgênd cai de căpestre maĭ multe deluleţe şi prăpăstiĭ, în fine eşiră la un luminişĭ pe marginea uneĭ prăpăstiĭ, în fundul căria curgea spumósele ape ale Vîlsanuluĭ. Altă cétă condusă de spătarul Udrea apucă spre drépta, merse maĭ mult timp printr'o pădure désă şi întunecósă până dădu de o potecă, coborîră în albia rîuluĭ, pe care îl trecu într'o clipă, şi se duse să se unéscă cu o mulţime de ţěranĭ care se adunase din satele vecine spre a da ajutorul cuvenit acesteĭ vĕnătorĭ. Pe când Preda şi Udrea rătăceaŭ prin labirintul de arborĭ şi buruenĭ, junele Vintilă, fiul spătaruluĭ, împreună cu o parte din boerĭ, după ordinul domnesc, apucase pe o cale opusă camaradilor seĭ, urcase muscelul in josul rîuluĭ pe o potecă ce'ĭ eşise înainte, şi ajungând înaintea Vorniculuĭ în satul Vîlsan, alese pe ceĭ maĭ voinicĭ din juniĭ ţĕranĭ şi iĭ respândi împreună cu o parte din camaradiĭ sĕĭ pe poteca pe unde venise, iar pe o parte din boerĭ şi din ţĕranĭ iĭ lăsase în vale spre a tăea inimiculuĭ cel maĭ din urmă mijloc de refugiŭ.

Pe când boeriĭ şi ţĕraniĭ se împrăsciaŭ in modul de scris maĭ sus, Vodă cu restul boerilor împărţiţĭ în maĭ multe cete, urmaŭ din depărtare pe ceĭ opt haitaşĭ cari mergeaŭ drept spre măgura unde era culcuşul mistreţuluĭ, şi într'o jumătate de oră fu în faciạ acesteĭ viziunĭ întunecóse. Atuncĭ Vodă îşĭ împrăscia forţele de care dispunea în formă de eventaliŭ în jurul întăriririĭ în bugetul căria se adăpostea fiara, şi comandă tuturor să stea pe loc pînă ce hăitaşiĭ vor scóte pe inimic din locul sĕŭ de retragere. Nu avură să ascepte mult timp, fiind că mistreţul audise de mult un sgomot neobicinuit în giurul vizuineĭ sale şi eşise dintr'însa ca să vadă cu cine avea a face, şi după ce plecase urechea spre pământ ca să a

fie din ce parte să se păzéscă, și după ce stătuse în acéstă posițiune cât va timp, ridică capul în sus și clănțăni într'un chip amenințător din gróznicii seĭ dințĭ, fiind-că audea din tóte părțile sgomote de pașĭ și nencheḑăturĭ de caĭ. Ințelegând cum că era înconjurat din tóte părțile, fiara scóse un grohăit teribil, și cum zări pe ceĭ opt hăitașĭ, se aruncă cu tótă furia asupra lor, lovi cu colțiĭ în pămênt și se repeḑi a sfâșia pe cel d'ântâiŭ cutezător. De odată și chiar într'acel minut se vĕḑu fără de veste reținut în loc de o forță necunoscută și simți la ambele urechí o durere pătrunzătóre.

In deșert clănțăni el cu furie din dințĭ, în deșert se sbuciumă, în deșert îșí sbîrli țepósa cómă și scóse din largul sĕŭ pept grohăiturĭ selbatice, fiind că dróea de cânĭ ce deslănțuise hăitașiĭ în minutul când vĕḑuse pe mistreț repeḑindu-se, il apucase bine de urechĭ și 'l ținea vîrtos în loc. Plin de gróḑă mistrețul vĕḑu pe unul din hăitașĭ puind în arc o săgeată, apoĭ îndreptând-o spre el; în acel minut frica de mórte iĭ dădu nuoĭ puterĭ, și il făcu să se sbuciume încă o dată, apoĭ să lase bucățĭ din urechile sale în gurele câinilor și să scape de dânșiĭ, ast-fel că în minutul când săgeata i se înfigea în ceafă, el nu maĭ era reținut de cânĭ și putu să se repeaḑă spre acel ce-'ĭ o trimisese pentru a'șĭ resbuna. In parocsismul furiĭ sale, el resturnă tot ce întâmpină in cale, sfâșia vr'o câțĭ-va cânĭ care voiră a'l ține în respect și începu a alerga după vânătorĭ, cariĭ, cum veḑuă că greșise și întăritase numaĭ fiara selbatică fără să-l omóre, se urcase în câte un copaciŭ.

Mistrețul orb de mânie, alergă la rădăcina arboreluĭ în care se urcase vînătorul ce 'l rănise, și ne băgând în seamă mulțimea cănilor care se ră mădise pe dînsul, precum și durerea ce'ĭ causa rana produsă de săgeată, începu să isbească tulpina cu puterniciĭ sĕĭ colțĭ cu gând d'a dăsrădăcina copaciul. De sigur că 'șĭ 'ar fi îndeplinit scopul, dacă Vodă și boeriĭ nu ar fi ajuns la timp și nu ar fi reușit ca prin o slavă de flnte *) să atragă asupra lor

*) Să nu mi se impute că la anul 1514 am pus arme de foc în mânele Românilor; Turciĭ le aŭ purtat chiar la luarea Constantinopoleĭ, abea după câțĭ-va anĭ de la iventarea lor, prin urmare puteaŭ Româniĭ, și maĭ ales vodă săĭĭ sĕĭ, să 'șĭ permită lucsul d'a avea câte-va pusci după o jumătate de secol și maĭ bine de la inventarea prafuluĭ de pușcă.

atenția și mânia inimicului lor. In adevĕr cum audi ast noŭ atac, mistrețul se întórse spre ilustrii vĕnătorĭ, lăsă capul în jos, închise ochiĭ și alergă urmat de câinĭ spre dênșiĭ. Aceștia cum il vĕdură, nu perdură timp, ci pentru a doa óră descărcară asupra luĭ armele lor, dar nu dobîndiră alt resultat maĭ bun de cât câte-va rane ușóre care nu fură în stare să'l dobóre. Noile durerĭ înfuriară dihania și maĭ mult și'l făcu să se repéză în mijlocul lor, să sfișie burta calului juneluĭ Radu fiul Vorniculuĭ Vintilă de la Afumațĭ, și pe urmă să se năpustéscă asupra cavaleruluĭ rĕsturnat. Ar fi reușit a smulge din domenul istorieĭ pe cel maĭ viteaz și maĭ nenorocit din viitoriĭ Domnĭ aĭ Românieĭ, pe Radu al VII de la Afumațĭ, dacă Neagoe Vodă n'ar fi fost acolo. Boieriĭ spăimântațĭ începură să țipe și să fugă, dar Vodă scóse iute de la brîŭ cuțitul sĕŭ de vânătóre, descălică iute după cal și se repedi asupra monstruluĭ înfuriat. Vĕdîndu-se astfel bărbătesce atacat, mistrețul nu se maĭ repedi spre cel cădut ca să'l rĕpue, dar nicĭ se maĭ întórse spre noul dușman, cĭ făcêndu-șĭ loc prin mulțime, o tuli înapoĭ de unde a venit și apucă spre locul seŭ de retragere, urmat de céta vĕnătorilor. Fanfarele de alarmă vesti cordónelor de observare să fie cu băgare de seamă și celor opt hăitașĭ sĭ tae drumul fiareĭ ca sĕ nu fugă; aceștia își îndepliniră datoria cu atâta iuțeală în cât mistrețul îndată ce se înfățișă în dreptul cărăreĭ prin care putea ajunge la viziunea sa, vĕdu înainte-ĭ o formidabilă baricadă de buștenĭ și crăcĭ de arborĭ, iar dincolo de ea pe ceĭ opt țeranĭ cu arcurile întinse și cu cuțitele în dințĭ. Vĕdênd acésta stavilă, dihania apucă prin albia sgomotosuluĭ torent, și cu tótă furia apeĭ ce curgea sărind din piatră în piatră, începu a se cobori spre vale în ciuda cânilor și a vĕnătorilor cariĭ nu cutezaŭ a'l urma pe acelașĭ têrêm. Căniĭ remase pe mal și începură a lătra și chelălăi, vĕnătoriĭ sunară din cornurĭ spre a atrage atențiunea celor din vale, și țĕraniĭ căutară o potecă de coborît; dar când găsiră hăitașiĭ una, era prea tîrdiŭ, mistrețul se perduse din vederea lor!

După acea ciudată și ne asceptată întâmplare, voda își adună sfetniciĭ și vĕnătoriĭ ca să vază ce maĭ avea de făcut, căcĭ era rușine mare să nu poată da de capăt atîta leotă de lume unuĭ mistreț căruia ar fi putut veni de hac un sigur muntean; în acel minut însă unul din câinĭ începu a mirosi pămêntul și a ciuli urechile

și apoĭ a alerga fără să facă cel maĭ mic sgomot în direcțiunea uneĭ înfundăturĭ întunecóse; îndată după aceia ceĭ-lalțĭ cânĭ făcură aceia ce făcuse cel d'ântêiŭ și plecară și eĭ spre partea loculuĭ, fără să dică pis. Hăitașĭ înțelegând causa iĭ urmăriră maĭ înteiŭ cu ochiĭ și apoĭ se luară după eĭ de departe cu aceeașĭ precauțiune cu care câinĭ se apropiase de acea înfundătură și dispărură și eĭ din ochiĭ boerilor. Câte unul unul câinĭ intrară în acel loc care era un smârc plin de nomol și bălăriĭ, mirosiră maĭ mult timp și apoĭ cu toțiĭ de o dată începură a scóte lătrăturĭ înverșunate. Cum audiră vênătoriĭ acest sgomot, lăsară sfatul, se apropiară de acel loc și se înșiruiră în două rîndurĭ la eșirea aceluĭ smîrc asceptând cu armele în mână reparațiunea vênatuluĭ.

Acéstă reparițiune nu întârdiă, însă fu așa de repede în cât nimenĭ nu avu timpul să atace fiind-că il vĕdu trecênd ca o nălucă, tăind cu puternicul sĕŭ pept apele riuluĭ ce era înainte-ĭ apucând cu repediciune coasta musceluluĭ despre apus, și fugind, aci suind și aci coborând, nenumăratele muscele acoperite cu dese pădurĭ întocmaĭ ca o umbră. Căniĭ și vĕnătoriĭ îl urmăriră, dar nimenĭ nu putu să'l ajungă căcĭ câniĭ obosițĭ și plinĭ de rane perduse mult din putere, și cai vînătorilor neobicinuițĭ încă cu dificultățile cărărilor de munte, începuse a perde din vigórea lor. Numaĭ cai muntenilor și calul luĭ Négu Vodă nu perduse nimic din bărbăție și putere, ceĭ d'ântêiŭ ajutațĭ de obicinuința cu locurile muntóse, iar cel din urmă de superioritatea raseĭ sale, Mistrețul fugea prin bălăriĭ, urmat de Vodă și ceĭ opt hăitașĭ împreună cu câți-va cânĭ, aci ascundêndu-se în înaltele bălăriĭ, aci vîrêndu-se în obscurele tufișe, însă nicĭ Vodă, nicĭ munteniĭ nu'l lăsară să se sfințească, ci îl urmăriră în fuga cailor, fără a băga de sémă că restul vĕnătorilor rĕmăsese prea departe îndărătul lor. In ast chip alergară maĭ mult timp, trecură încă un rîŭ neînsemnat, lăsară valea Iașuluĭ îndărătul lor, și merse ne-încetat după fugarul lor inamic, fără a băga de sémă că sórele era aprópe de scăpătat, că cerul se acoperise de norĭ grosĭ, că fulgerile începuse a brăsda cerul în depărtare și că tunetul murmura spre apus; alergară dară ast-fel până ce țĕraniĭ vĕdură că eraŭ aprópe să cobóre spre o vale acoperită d'o pădure cu arborĭ secularĭ, întunecósă ca o nópte norósă și tăcută ca un mormînt.

Cum ajunse în muchia dealuluĭ, țĕraniĭ îșĭ opriră caiĭ în loc și începură a striga: Să ne oprim aicĭ, M. Ta, să ne oprim aci și să ne întórcem înnapoĭ, căcĭ nu maĭ putem urma înainte dupe dihania spurcată.

Țeraniĭ dise aceste cuvinte stând în loc la marginea clineĭ ce conducea spre întunecósa vale, însă Vodă fără să bage în sémă saŭ să audă ce dicea țeraniĭ, merse înainte alergând ne-încetat după monstrul care cobora în vale rupt de osteneală, și începu a scobori împreună cu el cósta.

— Măriea Vóstră ! opriți-vĕ, urmară țeraniĭ frîngêndu-șĭ mânele, păcatele nóstre ne-a adus până aci ; astă vale este primejdioasă, pămîntul se scufundă sub piciórele ce îl calcă și apa țîsnește din fie-ce urmă de pas. Oprescе-te M. Ta, căcĭ miĭ de suflete creștine care aŭ intrat în ea s'aŭ perdut, săraciĭ ! Acéstă vale vaĭ de noĭ ! este *Valea Dracilor* ; cine intră într'ânsa îl înghite pămîntul, perde și sufletul și trupul.

In acel minut, un fulger brăsdă cerul cu o întreită săgeată de foc, și un tunet teribil pătrunse spațiul și făcu să urle cu sălbăticie pădurea din vale ; însă Vodă nu audi nimic, ci se adânci în vale alergând după mistreț.

— E perdut, sĕracĭ de noĭ ! strigară țeraniĭ cădĕnd in genuchĭ.

Când iĭ ajunse ceĭ alțĭ vĕnătorĭ, iĭ găsi tot în aceiașĭ posițiune smulgându-șĭ părul din cap de durere, iar când audiră causa măhnireĭ lor, toțĭ fură coprinșĭ de gródă, toțĭ începură a tremura pentru dilele domnitoruluĭ lor și a'l plânge, dar nimenĭ nu se gândi să alerge în ajutorul luĭ, căcĭ pe atuncĭ superstițiele eraŭ fórte mult respîndite între Românĭ, chiar în clasele înalte. Numaĭ Radu și cu Vintilă alergară în ajutorul stăpînuluĭ lor și se scoborîră în *Valea Dracilor*, cu tóte împedicările celor alțĭ camaradĭ și cu tóte amenințările țĕranilor, carĭ le spuneaŭ că cine intră în acel deșișiŭ nu se maĭ întórce.

II

Ruinele — Jurămêntul

Pe când ceĭ doĭ junĭ cutesătorĭ, despreţuind apropierea tempesteĭ şĭ înspăimântările ţěranilor, se coboraŭ în negurile pădureĭ ca să găsească pe Domnul lor, Négoe Vodă înferbântat de dorinţa d'a ajunge şi doborî pe fugarul sěŭ inamic, fără a băga în sémă dacă maĭ era saŭ nu urmat de cine-va, alerga fără încetare in urma mistreţuluĭ, care obosit de atâta fugă, se silea a găsi ocasiune d'a se ascunde unde-va spre a scăpa de apriga urmarire a vĕnătoruluĭ ce nu-l slăbea. Ocasiunea înse nu se ivi de cât după ce fiara şi vĕnătorul domnesc cotiră prin maĭ multe potecĭ întortochiate şi locurĭ neumblate, şi după ce ajunse la un mic luminişiŭ; atuncĭ un fulger brăsdă cerul şi lumină prin săgeţile sale fosforice natura coprinsă de întunericul nopţiĭ. Astă lumină neasceptată făcu pe Vodă să închidă ochiĭ; când iĭ deschise nu maĭ vědu nimic înainte de cât nóptea obscură şi pădurea întunecósă ca un mormênt; mistreţul profitase de acéstă ocasiune pentru a se ascunde privirilor luĭ. In deşert Vodă îl căută cu ochiĭ, în deşert îl alergă încoa şi încolo spre a'ĭ descoperi retragerea, căcĭ nu fu chip să descopere ceva; atuncĭ băgă el de sémă că înserase de tot, că cerul s'a acoperit cu norĭ negri, că fulgerile aŭ început a brăsda cerul, că tunetele ce mugeaŭ neîncetat prevesteaŭ o furtună apropiată, şi că a rĕmas singur! Vĕdênd că a scăpat din mână mistreţul şi că nu maĭ era chip a da de el, voi să se întórcă ca să se întâlnéscă cu companioniĭ sĕĭ, însă tocmaĭ atuncĭ vĕdu că boeriĭ sĕĭ îl părăsise.

Ne maĭ avênd ce face în acel loc sĕlbatic, el se întórse înapoĭ pe poteca pe care i se părea că venise, dar în curând se încredinţă că s'a rătăcit.

Acea potecă nu maĭ era bătătorit cum fusese aceia pe care venise, nicĭ pămêntul ce o acoperea nu maĭ era tare şi petros, ci băgă de sémă că călca pe un teren apos şi mocirlos care începuse să se scufunde sub piciórele caluluĭ sĕŭ. Inţelegînd că a apucat pe un drum greşit, coti la stânga spre partea despre răsărit de unde venise ca

să traverseze micul luminişiŭ şi să sue din nuoŭ cósta Muscelului ce scoborâse, dar de o dată ce calul sĕŭ călcă pămêntul acoperit de verdéţă a acelui luminiş, pămêntul de o dată se scufundă sub greutatea calului sĕŭ şi picióręle nobilului animal intrară până în genuchi în pămêntul din care începu să ţişnească apă.

Vĕdînd una ca asta şi înţelegînd că se găsea într'un loc mocîrlos, pe un pămênt plin de isvóre, cum se găsesc fórte adese pe la munte, vodă nu se sperià ca ţĕranii, nicĭ credu că s'ar afla în peire, saŭ că a intrat în Valea Dracilor, ci descălică binişor după cal, intră şi el cu un picior în nomol până în genuchĭ dar cu cel alt picior se sili să ajungă până la pămêntul potecei ce părăsise, care tot se maĭ zărea, de şi din ce în ce se întuneca, şi cu chipul acesta ajunse la un pămănt care era ceva maĭ tare.

De îndată ce se vĕdu cu un picior pe un pămênt ferm, de şi mocîrlos, care încaĭ nu se scufunda atât de adânc sub el, Négoe Vodă îşĭ scóse maĭ întâiŭ cel alt picior, apoĭ ajută şi pe fidelul sĕŭ călusian ca să scape din nămol, ceia ce făcu cu mare greutate şi cu nisce sforţărĭ din ambele părţĭ care durară aprópe un cuart de oră, pentru căcĭ pămêntul în tóte părţile era mocirlos şi chiar poteca începuse a se scufunda sub greutatea caluluĭ. In fine cu chiŭ cu vaĭ se vĕdu copăcel el şi calul sĕŭ pe un pămênt sănĕtos, dar ce fel de pămînt! un petec lat numaĭ cât póte sta unul lângă altul două picióre, şi lung D-deŭ scie cât era, căcĭ nu se maĭ vedea, fiind-că se înoptase cu totul!

Négoe Vodă vĕdîndu-se într'astă posiţiune şi înţelegând că nu maĭ era chip d'a înainta, fără a'şĭ espune dilele sale şi ale credinciosuluĭ dobitoc, se hotărî a sta pe loc şi a suna din cornul ce avea atârnat dupĕ gât, ca să atragă atenţiunea boerilor săĭ spre a veni în ajutoru-ĭ şi a-l scóte din încurcătură. Vĕdênd că sunetele cornuluĭ nu atrăgea pe nimenĭ din partea locului, începu să strige din gură şi să scóţă din pept puternice chiuiturĭ vînătorescĭ, dar la tóte aste sgomote ce făcu nu'ĭ respunse nimini alt de cât ecoul délurilor, tunetele repetite la fie-ce minut, fîşiitul frundelor produse de suflarea vêntuluĭ ce începuse să bată cu putere, ţipĕtul apropiat al uneĭ cucuvae şi urletul al fiarelor de pradă. Acéstă muzică care ar fi băgat gróză în inima omuluĭ celuĭ maĭ bărbat, pe lângă care se adăogă trăsnetul ce cădu pe un arbore

uscat nu departe de vĕnătorul nostru, lumina incendiuluĭ produs de trăsnet și ațițat de violența suflărĭ ale vĕntuluĭ, picăturile marĭ de plóe ce începuse a cădea, tóte aceste manifestărĭ ale atot puternicieĭ natureĭ eraŭ în stare să sdrobéscă inima cea maĭ vîrtósă și să facă să 'șĭ blesteme ceasul plecăriĭ omul cel maĭ bărbat. Négu Vodă însă nu se clinti de loc din noima fireĭ sale, sciind bine că spaima și blestemele nu'l puteaŭ cu nimic ajuta, ci stătu loculuĭ neclintit pe potéca sa și suferi cu bărbăție furia ploeĭ ce cernea într'una și pișcăturile scânteilor ce vîntul respîndea din copaciĭ ce ardeaŭ în juru-ĭ. Bătut ast-fel de aste două flagele, de apă și foc, Neagoe Vodă, cu tótă oboseala sa și a caluluĭ, stătu pe loc ca o stană de piatră până ce incendiul care crescea, cu tótă plóaia ce cădea, se apropiă de locul unde se afla, și începu a împrăscia întunericul prin lumina sa cea orbitóre.

Acéstă lumină, acéstă pară ce mereŭ se apropia de el ajutată de nenumĕratele licărirĭ ale fulgerilor ce într'una brăsdaŭ cerul, iĭ dădu prilej d'a vedea la ore-care depărtare de el zidurile înegrite ale unor ruine necunoscute.

Aceste ruine aveaŭ forma ovală în partea despre răsărit întocmaĭ ca forma bisericilor de arhitectură Romano-Bisantină, iar în partea despre apus forma pătrată și îndoit maĭ largă ca cea despre răsărit. Intr'acea parte avusese o dată un portic cu vr'o 12 colóne de stil doric, dar din ele nu maĭ una rĕmăsese întrégă și acei se afla rĕsturnată aprópe de locul de unde căduse. Din restul edificiuluĭ rămăsese temelia ca de un stânjen înaltă de la pământ și câte-va rămășițĭ de pereţĭ; paveul sĕŭ era de marmură albă și négră așezată în mozaic, dar suferise multe stricăciunĭ; însă tot se maĭ cunoscea ici colea frumusețea formeĭ lor; sub acest paveŭ, în partea pătrată era o cameră suterană asemenea presĕrată cu nenumĕrate petre sfărîmate în care puteaĭ intra prin o spărtură ce se vedea în zidul despre miadă-ḑi. Astă cameră se cam asemăna și cu o bolniță creștină și o cripcă păgână.

Cum o dări Noegoe vodă începu să meargă binișor și cu băgare de sémă printr'acel loc clisos ca să nu se înomolească din noŭ, și isbuti după o jumătate de oră de pipăirĭ, poticnirĭ și desĕ înămolirĭ să se apropie de acele ruinĭ și să se vâre în subpămêntă împreună cu armăsarul sĕŭ; norocă că subpămêntă era acoperită cu o boltă încă ne spartă. Vĕdêndu-se ast-fel pus la adăpostul ploiĭ, Vodă începu a

cugeta la critica sa posițiune, la sórta acelor ce 'l insoțise și la ingratitudinea celor ce l'aŭ părăsit. După ce s'a maĭ liniscit puțin, începu a căuta pe jos prin bucățile de ruină, și după óre care pipăiturĭ dădu de un crîmpeiŭ de lemn, apoĭ de câte-va nuele, și în fine de maĭ multe bucățele de scândură maĭ de tot putredite. Îndată ce se vědu în posesiunea lor, adună la un loc, scóse din coburul șeleĭ o scăpărătóre și iască, unelte indespensabile ce însoțea neîncetat pe om într'acele vremurĭ; scăpără, aprinse iasca și o puse între găteje; o limbuliță de foc slabă maĭ întěiŭ, se ivi între lemne, apoĭ o licărire maĭ vie, și în fine lemnele fură coprinse din tóte părțile de vii flăcărae și începu a rěspândi o roșiatică lumină.

Acela ce nu a fost vre-o dată în posițiunea luĭ Négoe Vodă, nu póte cunósce impresiunea ce produse asupra luĭ acéstă licărire de foc; însă fostul căpitan de pandurĭ, care în tinerețe dăduse de maĭ multe orĭ d'asemenea pățitaniĭ, vědîndu-se stăpân pe acel focșor dětător de viață, care în acele momente prețuia maĭ cât o comóră, îșĭ aduse aminte de traiul ce dusese altă dată prin muscelele Gorjuluĭ în fruntea pandurașilor luĭ, și precum făcuse de maĭ multe orĭ altă dată în asemenea ocasiunĭ critice, începu să adune cu scumpătate tóte lemnele și scîndurile ce găsi în subpămîntă, le strînse la un loc, le puse câte una d'asupra foculuĭ, și apoĭ se puse ca să se usuce și să se încăldească. După ce căldura îșĭ produse binefăcětórele sale efecte, Négoe se sculă din locul unde se ghemuise și începu a se preumbla prin interiorul nouluĭ palat pentru ca să'șĭ desmorțească picióŕele ce i se înțepenise.

Neagoe preumblându-se încoace și încolo în mica subpămêntă, îșĭ aruncă ochiĭ cam din întimplare spre pereții ce 'l înconjuraŭ, care nu eraŭ tencuițĭ, și rěmase în loc coprins de mirare, căcĭ dări incrustată în perete între alte pietre și cărămidĭ, o lespede mare de marmură albă și lucitoare, din suprafața căreia eșia în evidență un bas-relief care represența o femee într'armată cu un arc și o săgeată, gata să alerge după vînat.

Neagoe trăise mult la Constantinopole, căcĭ fusese trimis împreună cu alțĭ tinerĭ ca să stea acolo ca zălog, conform cu vechile capitulațiunĭ încheiate cu Poarta. Stând acolo învěțase mult, vědușe multe, studiase mult, se familiarizase chiar cu sciința arhitectonică, și se pricepea binișor în cunoscința arheologieĭ antice. Așea

dar ghici numaĭ de cât că acel bas-relief representa pe Diana Vĕnătoarea, în onórea căreia de sigur, primele coloniĭ romane stabilite pe acolo sub Proconsulul Flavian, ar fi ridicat într'acest loc sălbatic un templu, din rămășițele căruia negreșit primiĭ creștinĭ, după ce aŭ dărîmat capiștele păgîne, aŭ zidit o biserică în onoarea noiĭ religiunĭ. Poate ceva și maĭ mult, vechile temeliĭ păgine aŭ servit ca temeliĭ la biserica creștină și chiar zidurile ce 'l înconjuraŭ, aŭ putut fi ridicate pe vechile ziduri ale templuluĭ roman.

După ce admiră din destul acel bas-relief, ale căreĭ săpăturĭ eraŭ de o frumusețe rară și de o finețe estraordinară, Neagoe pentru a se încredința de dreptatea părerilor sale, își aruncă privirele și într'altă parte, adică spre ceĭ-alțĭ perețĭ, și vĕḑu că aceĭ pereți eraŭ clădițĭ din un rînd de cărămiḑĭ marĭ și late bine arse și un rînd de pietre, unele numaĭ cioplite și altele împodobite cu florĭ și figurĭ Intre aceste petre eraŭ așeḑate în lat maĭ multe cărămiḑĭ împodobite și ele cu florĭ și cu figurĭ, pe care eraŭ încrustate felurite florĭ, felurite jigăniĭ, felurite ghirlande: leĭ și leopardĭ, vulturĭ și porumbeĭ, crucĭ și stele, precum și alte ornamentațiĭ fantastice dar grosolan încrustate. Printre aceste cărămiḑĭ eraŭ împrăștiate icĭ și colea, fără pe nicĭ o simetrie, o mulțime de bucățĭ micĭ de piatră și marmură săpate cu multă artă, care bucățĭ reproduceaŭ florile cele maĭ frumóse și figurile cele maĭ elegant ciselate.

Vĕḑind tóte acestea, Neagoe Vodă ghici de îndată cum că acea bolnița era clădită din resturile ciuntite ale unuĭ templu roman și apoĭ împodobită de către noiĭ constructorĭ aĭ primeĭ epoce crescine cu acele cărămiḑĭ, pe care eraŭ încrustate maĭ nainte de cócere felurite florĭ și figurĭ maĭ mult grotesce de cât artistice, modă moscenită tot de la Romanĭ și adoptată de creștinĭ ca ornamentațiĭ pentru casă înlocuiască săpăturele în relief de chipurĭ de ómenĭ și alte figurĭ, pe care religiunea creștină le a respins și prigonit de la înființarea sa ca pe niște chipurĭ idolescĭ.

— Frumóse lucrurĭ, frumoase podoabe, murmură Neagoe în sine; mĕ jur însă pe numele luĭ D-ḑeŭ celuĭ viŭ și al sânteĭ sale maice, că dacă 'mĭ o ajuta ca să scap cu viață și sănĕtate din primejdia în care mĕ găsesc, voiŭ clădi întru cinstea sa și a sfinteĭ sale Născătóre, chiar pe aceste temeliĭ, un sfînt locaș cu mult maĭ frumos

ca cel ce a fost maĭ nainte şi mult maĭ împodobit în săpăturĭ de piatră ca capiştea păgânească ce a fost în vechime.

După ce rosti aceste cuvinte, se apropiă de căluşelul sĕŭ, îĭ desprinse şiaua, o luă din spinare-ĭ, o aşeḑă jos lângă dênsul în apropiere de foc, se aşeḑă şi el jos lângă şea, puse capul pe dînsa, şi peste câte-va minute adormi, şi într'o clipă fu adâncit în somnul cel maĭ profund, de şi afară tot ploua, bolniţa n'avea nicĭ o uşe, şi se lăsase un frig din cele maĭ simţitóre.

Indată ce adormi, numaĭ de cât i se păru că s'ar fi găsind în mijlocul unor ruine înconjurate de o pădure întunecoasă cu copacĭ groşĭ ca butia, şi că unul din aceĭ copacĭ era crescut drept în pragul intrăriĭ într'acele ruine, adică spre apus, şi că în trunchiul aceluĭ copac, cam la înălţimea unuĭ stênjen, era atîrnată o icoană a Adormireĭ Maiceĭ Domnuluĭ, peste marginele căria crescuse şi se resbuzase coaja copăciuluĭ.

Neagoe se minună foarte vĕḑînd acea icoană aflată în mijlocul bungetuluĭ celuĭ maĭ neumblat, dar se minună şi maĭ mult când vĕḑu că sfînta dintr'acea icoană se ridică în sus după patul sĕŭ de moarte, se uită drept spre el şi apoĭ îĭ ḑice:

— Neagoe vodă ţine-te de jurământul ce aĭ făcut, daca vreĭ să fie bine de tine şi să trăescĭ anĭ mulţĭ şi fericiţĭ.

— Mĕ voiŭ ţine sfînto, strigă Neagoe, şi după aceia se desceptă.

Când deschise ochiĭ Négoe, se vĕḑu înconjurat de luminosul vĕl al uneĭ splendide raḑe de sóre ce pătrundea în subpământă prin deschiḑătura dărîmătureĭ ce servea loc de uşe; se făcuse ḑiuă! Cum se sculă eşi îndată afară şi vĕḑu un spectacol care'l făcu să rămâe estasiat de admiraţie; cerul senin era presărat icĭ colea de micĭ norişorĭ argintiĭ, sórele la marginea orisontuluĭ se silea prin dulcea sa căldură să absórbă aburĭ ce eşiaŭ din pămêntul udat de plóe, floricelele îşĭ ridicaŭ cu veselie în sus frumósele lor coróne cu miĭ de forme, şi mulţimea paserilor salutaŭ din stufoşi arborĭ aparţiunea regeluĭ ḑileĭ printr'un concert ceresc. Picăturile de apă ce luciaŭ pe foile arborilor şi florilor, la lumina razeĭ solare, păreaŭ a fi o miriadă de diamante semĕnate pe un câmp de smarand iar adierea zefirilor ce se jucaŭ printre frunze şi cântecele fermecătóre ale păsĕrilor ce se sbeguiaŭ printre crácĭ, sĕmĕnaŭ cu acel cor ceresc cu care serafimiĭ laudă mărirea celuĭ A-tot-Puţinte.

Afară de acest concert plin d'o dulcéță nepovestită, se maĭ audia venind din depărtare un sgomot ce seměna cu sunetul produs de nisce ape îmbelșiugate care se isbeaŭ de óre-care obstacole ce se opuneaŭ cursuluĭ lor.

Audul acestuĭ sgomot și vederea acestor frumusețĭ, îl făcu să facă un pas înainte și să se uite în juru-ĭ. Era înconjurat de tot ce věduse în vis ! iată ruinele și zidurile sale ; ele sunt ridicate de la pămînt colea de vr'o patru palme și dincolo maĭ mult d'un stânjen ; pereții sěĭ sunt compușĭ ca și aĭ bolnițeĭ din cincĭ rîndurĭ de cărămizĭ și unul de piatră ; se maĭ věd icĭ colea resturile unuĭ brîŭ de piatră vînătă grosolan săpată, ale căror ornamentațiĭ aŭ ost șterse de timp, de intemperiĭ și chiar de o mână omenéscă. Forma acestor ruine este din cele maĭ curióse ; forma bisantină se amestecă cu cea romană ! iată colea spre răsărit rotonda altaruluĭ, care precum am maĭ dis, putea fi și o rotondă de capiște păgână ; ĭată crucea bisantină, adică două rotonde eșite una spre apus și alta spre rěsărit, iată și piciorul cruceĭ, gîtul cel strîmt care duce spre eșire, adică spre nartexul, saŭ catecumenul, orĭ privdorul femeilor cum se numesce adĭ ; tóte păn'aci țin de stilul bisantin; dar de aci încolo câtă deosebire ! ce neaseměnare ! nartexul pătrat și atât de lat cât sunt extremitățile cruceĭ care se întinde spre miadă nópte și miadă di, el seamănă întocmaĭ cu o cripcă romană, adică cu locul reservat la unele temple romane pentru îngroparea morților. Pentru aceia póte sub acea cripcă constructoriĭ crescinĭ aŭ durat o bolniță pentru păstrarea óselor celor desgropațĭ la şépte anĭ. In facia despre apus a acestuĭ nartex-cripcă fusese înșiruite în rînd cele 12 colóne dorice, din care a rěmas numaĭ una întrégă și care se vede colo răsturnată jos, iar din cele alte se cunósce numaĭ locurile.

După ce visită cu amănuntul tóte aceste ruine, după ce în altar găsi chiar piatra spălătoruluĭ de proscomidie, în care preotul aruncă apa in care se spală după sfânta jertfă, Négoe eși afară din ruine, și când eși aruncă ochi spre locurile ce'l înconjura ; dar o minune ! dări într'unul din copaciĭ de la apusul ruinelor o icónă a Adormireĭ Maicĭ Domnuluĭ, atârnată și chiar încrustată în cója copaciuluĭ întocmaĭ cum o věduse în vis.

Vědênd una ca acésta, Vodă cădu in genuche, ridică mânele în

sus, le încrucișă pe pept ca orĭ ce crescin când se rógă, și strigă ca și în vis:

— Mĕ voĭ ține de jurămînt, sfînt'o, și voĭ face tot ce'mĭ va sta prin putință, voiŭ vinde chiar cerceiĭ din urechile Dómneĭ mele, pentru ca biserica ta să fie cea maĭ frumósă și cea maĭ impodobită dintre bisericĭ.

După ce rosti acest jurămînt, vodă se cobori iarășĭ în subpămîntă ca să-șĭ ia calul spre a pleca d'acolo maĭ în grabă spre a eși earășĭ la oamenĭ, dar când intră înăuntru, ia calul de unde nu e! Astă întâmplare neasceptată îl făcu să iasă afară plin de spaimă și de mirare, dar astă spaimă și astă mirare nu fu de lungă durată, căcĭ îndată ce eși iar la luminișiŭ îșĭ dări companionul necazurilor ce îndurase în acea nópte preumblându-se și păscênd printr'un dedal de taracĭ înfipțĭ în pământ și îngrădițĭ cu gard, printre care eraŭ turnate straturĭ gróse de pământ amestecat cu bolovanĭ marĭ de piatră, pentru a întări locul și a goni din juru-ĭ apa ce isvora din pământ, și printre care crescuse o iarbă fragedă și mătăsósă.

Vĕdênd unele ca acestea, Négoe se minună fórte mult de măestria cu care străbuniĭ însănătoșise acel loc mlăștinos, și se jură a însănătoși și el într'același chip tótă acéstă vale pădurósă, dacă D-deŭ îĭ va dărui zilele ca să încépă cea ce a făgăduit. După accia plecă spre partea loculuĭ spre unde audise sgomotul vîjiitureĭ uneĭ marĭ ape, și după ce merse cât-va cu calul de căpăstru, sarind din buturugă în buturugă ca să nu se maĭ scufunde în apa ce isvora din tóte părțile, isbuti a ajunge în crésta uneĭ înălțimĭ, a căreĭ bază era spălată de întinsele și furiósele ape ale unuĭ rîŭ mare.

După mărimea sa, după iuțéla cursuluĭ seŭ, și maĭ ales după capriciurile ce avea d'așĭ mănct malurile Négoe, recunoscu că acest rîŭ era Argeșul, și că Curtea de Argeș, vechea reședință a Domnitorilor Românĭ, nu putea fi atât de mult dreptate. Se cobori dar după acea cóstă, apucă pe matca rîuluĭ în josul cursuluĭ sĕŭ, și merse cât-va timp spre direcțiunea despre miadă dĭ. Nu se miră puțin însă când vĕdu că pe malul opus treceaŭ maĭ mulțĭ țĕranĭ pe jos cu care și cu vite, iar pe partea pe care se afla el, afară de dênsul nu se vedea trecând urmă de creștin, și nu era croită nicĭ potecă pe acolo și nicĭ orĭ-ce alt semn lăsat de urmă de om că ar fi trecut vre-o dată. Coprins de mirare merse Vodă cât-va, aci prin matca apeĭ, aci

pe cósta sa, pe lângă marginea pădureĭ care se scobora până în apă, şi aci pe un lat prundişiŭ acoperit cu marĭ petróe, până ce în fine isbuti a eşi la luminişiŭ derpt în facia poduluĭ care unea ambele laturĭ ale rîuluĭ, de unde începea bătrînul oraşiŭ, aprópe de biserica netencuită a luĭ Radu Negru şi de palaturile domnescĭ care eraŭ cu totul ruinate ca şi capela Catolică din vecinătate. Iată în fine aceea ce se numia pe atuncĭ oraşiulŭ Curtea de Argeş şi vechea reşedinţă Domnească. Cum ajunse în drumu mare se întâlni cu douĭ ţeranĭ, carĭ tocmaĭ trecea podul ; aceştia vĕḑêndulŭ eşind din acele locurĭ neumblate, stătură pe loc, işĭ făcură maĭ multe crucĭ, şi ḑise :

— Pieĭ drace !

— Pentru ce vĕ închinaţĭ şi scuipaţĭ crescinilor ? ḑise Vodă coprins maĭ mult de mirare de cât de mânie.

— Apoĭ de, boerule, respunse ţerani confusiaţĭ, vĕḑênd că nu piere acela pe care 'lŭ luase drept necuratul, ci din potrivă se apropia mereŭ de eĭ, pentru că.... veḑĭ că... acela ce vine.. de unde viĭ D-ta nu póte fi de cât necuratu saŭ,..

— Saŭ cine ?...

— Saŭ vr'unul d'aĭ luĭ.

— Şi pentru care pricină ?

— Mĕ maĭ întrebĭ pentru care pricină ?

— Veḑĭ bine că te întreb.

— Ce fel, nu sciĭ ?

— Negreşit nu.

— Cum nu sciĭ că acest loc îngrozitor este locul cel maĭ primejdios, este culcuşul necuratuluĭ, este *Valea Dracilor* ?

— Valea Dracilor ! Ce noĭmă are astă vorbă, oamenĭ bunĭ ? spuneţi-mi'o ca să sciŭ şi eŭ,

— Nicĭ asta n'o sciĭ ?! ia lasă-ne boerule, că prea te trecĭ cu gluma, saŭ oĭ fi vre-unul d'aia care vine de peste Dunăre de mănâncă cilţĭ aprinşĭ şi scóte din gură panglicĭ şi banĭ de aur, d'aceia carĭ glăsuiesc din pântice şi vorbesc cu necuratu....

— Ba nu sunt nicĭ d'ăia, nicĭ nu sciŭ nimic din câte 'mĭ ḑiceţĭ voĭ crescinilor, ci sunt Român neaoş şi creştin ca şi voĭ, care am rătăcit astă nópte în acea pădure şi am dormit în ea in nisce dărămăturĭ ca să mĕ apĕr de plóie şi de vênt.

— Eleĭ Doamne! ce audirăm! aĭ dormit acolo aĭ? strigară țĕranii închinându-se plinĭ de grózā.

— Da, tocmaĭ precum vĕ spun.

— Și nu te-a luat Diavolul?

— Nicĭ el nicĭ muma luĭ.

— Nicĭ nu 'lŭ aĭ vĕdut?

— N'am vĕdut nimic viŭ până acum.

— Astea sunt basme; cine s'a dus din păcate în acéstă pădure nu s'a maĭ întors, și dacă s'a întors a venit nebun luat din ĭele cu mintea sărită.

— Se vede că dracu de frica ploiĭ n'a eșit astă nópte, dise Vodă rădênd de superstițiele țĕranilor.

— Ce fel nu? esclamă unul din țĕranĭ cu necaz; tocmaĭ când este vremea rea ca asta, atuncĭ îșĭ lăsă culcușu sĕŭ afurisitu ca să vâneze sufletele nenorociților ce se întâmplă a rătăci p'acolo; nu'țĭ aducĭ aminte neă Mușate de Ion al luĭ Moșŭ Cândoĭ, că 'ĭ a suflat mintea săracul, tocmaĭ pe o vreme ca asta? sciĭ atuncĭ când s'a dus să'șĭ găséscă vaca ce rătăcise.

— Cum să nu 'mĭ aduc aminte sĕracul de mine? maĭ cu sémă că mĭ era nepot sĕrmanu și m'a usturat rĕŭ la ficat nenorocirea luĭ.

—S'o fi întâmplat ca într'astă nópte să 'ĭ fi fost lene draculuĭ și să nu iasă, dise Vodă ținându-se ca să nu rîdă de prostia oamenilor lipsițĭ de cultură.

— Ba chiar adi nópte a eșit, și prea a eșit, réspunse tovarășiu luĭ Mușat căcĭ am dărit o vălvătae mare, o lumină grósnică care eșia din pădure, care vălvătaea se vede numaĭ când se deschida pămêntul ca să iasă Tartorul cu slugile luĭ.

— Să vĕ spun eŭ ce noimă a avut acel foc, respunse Vodă; s'a întâmplat ca ast nópte să cadă trăsnetul pe un copaciŭ uscat, care s'a aprins și de la care a luat foc o parte din pădure.

Nu se scie ce ar fi respuns țĕranii, fiind că vorba lor fu năbușită de strigătulŭ ce scóse douĭ nuoĭ venițĭ, care ca și Négoe eșiaŭ din Valea Draculuĭ.

—Măria Ta! strigară ceĭ nouĭ venițĭ, descălicând cu repediciune și cădênd la piciórele caluluĭ Domnuluĭ spre cea maĭ mare mirare și grózā a celor douĭ țĕranĭ.

— Radule! Vintilă! voĭ aci? murmură Vodă.

— Da, noĭ stepâne, respunse Radu, de erĭ de când vĕ căutam, de erĭ rătăcim prin întunecósa pădure, fără să vĕ dăm de urmă; *bogdaproste* că vĕ găsim teafăr si sĕnătos! De când v'aţĭ aruncat din înălţimea musceluluĭ pe cóstă în vale în urma mistreţuluĭ, ne am luat şi noĭ după M. V. ca să vĕ ajungem, dar din pricina desimeĭ copacilor, suciręĭ potecilor, a pământuluĭ tinos în care ne înnomoleam la fie-care pas şi a întunericuluĭ, v'am perdut din vedere, şi n'am putut să vĕ urmărim. Vĕdênd că apoĭ pământul se scufundá într'una sub noĭ, am luat'o înapoĭ spre răsărit, am suit maĭ multe muscele, am mers pe întêmplate ceasurĭ 'ntregĭ pe unde ne duceaŭ caiĭ, am mers când în drépta când în stânga, până ce am dat d'o apă necunoscută, care nu curgea ca cele alte ape de la miadă nópte spre miadă-dĭ, ci de la răsărit spre apus; de acolo ne-am întorsŭ, am mers bătuţĭ de vênt şi udaţĭ de plóie, fără a sci unde suntem, până ce zorile aŭ început să se zărească la răsărit, şi nu am încetat de a merge pe întêmplate udĭ până la óse până ce am dat de malurile Argeşuluĭ. Pe prunduşiul luĭ am găsit un lac mare de apă şi sânge şi în mijlocul lacului dăcea mistreţul mort.

— L'aţĭ găsit mort? strigă Vodă.

— Da, omorât de M. V.

— Nu l'am omorât eŭ, căcĭ l'amŭ perdut din vedere curând după ce am coborât în pădure; se vede că s'a stins din pricina ranelor ce dobêndise în luptă cu noĭ, orĭ a fost ucis de vre-un trăsnet.

— Ajungênd până în malul apeĭ care e atât de înalt, Radu s'a cutremurat şi 'mĭ a dis tremurând: Să ne scoborâm în apă şi să cătăm pe marginea luĭ, căcí póte bunul nostru domnitor fiind învăluit de întunerec, a cădut în adâncimele rîuluĭ şi a perit!

— Numaĭ D-deŭ a voit să nu se întêmple una ca aceasta.

— Desnădăjduiţĭ am apucat pe marginea rîuluĭ în vale, am mers cât-va, şi o radă de bucurie ne-a coprins când am zărit urme de cal; de atuncĭ încoa am maĭ prins puţină ânimă şi am mers tremurând de nerăbdare până ce avurăm fericirea d'a vĕ vedea şi a vĕ săruta mâna.

După aceste cuvinte amândouĭ juniĭ acoperiră mâna Domnitoru-

luĭ cu sărutărĭ şi el nu se opri d'a le săruta obradiĭ dicênd:

— Bieţĭ copiĭ! cât aŭ răbdat eĭ pentru mine! Dar ceĭ alţĭ boerĭ unde sunt? unde aŭ rĕmas? ce s'aŭ făcut?

— Eĭ aŭ rĕmas la marginea muscelului, făcênd la crucĭ şi mătăniĭ, căcĭ fură ţinuţĭ în loc de nisce sperietorĭ ţĕrănescĭ,

— Fricoşiĭ! ce folos 'mĭ aŭ adus sterpele lor rugăciunĭ, daca nimenĭ din eĭ n'a alergat să'mĭ întindă o mână mântuitóre? acuma vĕd cât de primejdióse sunt superstiţiele. Să mergem în oraşŭ prietenii meĭ; iată Curtea de Argeş; de acolo vom trimite ca să vie maĭ curând boeriĭ spre a merge cu toţĭ cât maĭ în grabă la Têrgovişte ca să'mĭ împlinesc un jurămênt mare ce am făcut. Am de gând să fac din acéstă vale numită a Dracilor, locul unde tot Românul şi streinul să vie să se închine şi să se mire de acele ce va vedea.

Dicênd Négoe aceste cuvinte, plecă spre oraş, urmat de ceĭ douĭ tinerĭ, şi găsiră coprinşĭ de mirare adunată ce-va maĭ spre miadă-di de biserica domnească tótă populaţia, în frunte cu maĭ mariĭ oraşiuluĭ şi aĭ judeţuluĭ. Pârgariĭ, judeţul şi căpitanul pandurilor,în fruntea orăşenilor învestmêntaţĭ în haine de sĕrbătóre, staŭ gata d'a-l primi cu pânea şi sarea obicinuită ca pe un domnitor.

Orĭ cine póte ghici că acésta era fapta acelor douĭ ţĕranĭ care uase pe Vodă drept dracul, şi care, pe când vodă vorbea cu aĭ sĕĭ, ca s'o drégă, o tulise spre oraş şi se dusese ca să vestească pe maĭ mariĭ târguluĭ de norocul ce le pica.

III

Conspiraţia — Jurămêntul

După ce eşi din biserica domnească, Neagoe vodă se duse la casa oraşiuluĭ, şi adunând în jurul sĕŭ pe pârgariĭ şi judeţiĭ fosteĭ capitale a ţĕreĭ iĭ întrebă atât despre ruinele ce întâlnise la o mică depărtare de oraşiŭ, cât şi despre causa legendeĭ ce s'a respândit între locuitorĭ cum că acea parte ar fi un loc blestemat şi s'ar numi cu bună dreptate: *Valea Dracilor.*

— Măria ta, rĕspunse cel maĭ bătrîn dintre pârgarĭ, acele locurĭ maĭ 'nainte aŭ fost locuite de multă lume; orașiul domnesc se întindea până în apropiere de acele dărîmăturĭ, și chiar palatul domnesc, palatul luĭ Negru Vodă, era clădit în partea loculuĭ de la malul Argeșuluĭ și până aprópe de derîmăturele ce vedĭ urcate sus pe délul Sinicoara, care se dice că ar fi dărîmăturile bisericeĭ dómneĭ luĭ Basarab Vodă, care era, precum se spune din bătrânĭ, papistășóică. Se vede că cam pe acolo a așezat Negru Vodă scaunul sĕŭ domnesc când s'a învĕrtejit de la Câmpu lung spre a se strămuta în partea loculuĭ. Insă și maĭ nainte de descălicătórea sa, acele locurĭ aŭ fost locuite din vremurĭ uitate, chiar după vremea păgênilor, de multă lume, în cât închinătoriĭ de idolĭ râmlenĭ aŭ zidit acolo o capiște mare, închinată zăneĭ Diana, zina vĕnătoareĭ, pentru că locurile din împrejurimĭ eraŭ, ca și acum, acoperite de întinse pădurĭ pline cu vĕnat. După ce păgînătatea a intrat în întunerec, și străbuniĭ noștri s'aŭ creștinat, eĭ s'aŭ grăbit a schimba capiștea în biserica creștinéscă și a se închina într'însa D-deuluĭ cel adevĕrat, iar Radu Negru strămutându-se aci și ne avênd gata altă biserică maĭ mare și maĭ frumósă, căcĭ biserica Domnéscă făcută de el nu era nicĭ măcar urzită, se grăbi a așeza acolo mitropolia ţĕreĭ, care de curând fusese nevoită a se muta de la Zevrin (Severin) care de scurtă vreme căduse in stăpânirea Ungurilor. După mórtea luĭ Radu Negru și a frateluĭ sĕŭ Mihail,curtea Domnească fu aci până la bătrânul Mircea; pe vremea sa și a copiilor seĭ, ea fu cînd aci când la Târgoviște, iar de la domnia luĭ Mihnea vodă, Curtea de Argeșiŭ fu părăsită de domnie, și scaunul ţĕreĭ se mută vara la Tĕrgoviște, unde se și dură o cetate tare cum e și adĭ, iar iarna la Bucurescĭ spre câmpie. Curînd după acéstă strămutare, în urma unor marĭ cutremure care dărâmă palatul luĭ Negru Vodă, începu să isvorască din pămênt, în partea loculuĭ dinprejurul Mitropolieĭ, nenumĕrate isvóre cu apă înbelșugată, în cât pămêntul începu să se scufunde sub piciórele care 'l călca. In deșert ómeniĭ aduse pămênt și moloz din locurĭ depărtate, în deșert bătură virtos cu maele acest pămênt cărat cu multă greutate, ba încă înfipseră in pămênt taracĭ lungĭ și groșĭ, impleti locul cu gard între eĭ și apoĭ bătu iarășĭ pămênt próspăt, căcĭ nu fu chip să stărpéscă isvórele, ci din potrivă tot împungând pământul cu taraciĭ făcură să ţișnéscă alte isvóre mult

maĭ bogate de apă. Vĕḑênd unele ca acestea, vĕḑênd că casele lor începuse a se coptori de apă şi a se surpa din picióre, şi că chip de a le maĭ clădi şi a maĭ sta acolo nu maĭ era, locuitoriĭ părăsiră unul câte unul coprinsurile ce avea, şi'şĭ durară alte case maĭ incoa. Mitropolia, fiind de la clădirea sa aşeḑată pe taracĭ şi înconjurată de locurĭ întărite iarăşĭ prin taracĭ, stătu în picióre în tótă întregimea sa multă vreme, dar în cele din urmă, după ce biserica Domnéscă fu isprăvită cu desăvîrşire, Mitropolitul Ungro-Vlahieĭ Macarie I, vĕḑênd că rămâne singur numaĭ cu slujitoriĭ altaruluĭ şi fără de credincioşĭ, căcĭ locul din ce în ce se făcea maĭ apos şi maĭ preste putinţă de umblat, se mută şi el cam pe la anul 1445 împreună cu soborul la biserica Domnéscă, iar vechia mitropolie fu lăsată în părăsire, din care pricină se dărîmă pe dată. Curînd după aceia pămîntul rĕmêind nebătătorit se acoperi cu rogoz şi cu sălciĭ, vechiul oraş se preschimbă în pădure désă, şi locuitoriĭ părăsiră cu desăvîrşire acea parte de loc. Curînd după aceia începu să se vadă maĭ întâiŭ de drumeţĭ şi de mărginaşĭ, maĭ cu sémă nóptea o mulţime de semne şi minunĭ eşind din pădure: lucéferĭ luminoşĭ sburênd despre pămênt spre cer, stele cu códe marĭ luminând vĕsduhul, fulgere, tunete şi trăsnete isbucnind din chiar senin şi multe alte minunăţiĭ. Uniĭ se juraŭ că ar fi ḑărit chiar pe necuratul. Vĕḑênd şi auḑind unele ca acestea, şi încredinţându-se chiar din păţite că orĭ cine intra în acele locurĭ nu se maĭ intorcea nicĭ odată, toţĭ megieşiĭ aŭ ḑis de odată într'un glas: acea vale este *Valea Draculuĭ*, şi aŭ părăsit'o cu totul, şi 'şĭ aŭ croit alt drum pe care să mérgă spre Râmnic, trecênd Argeşul pe un pod ce este aşeḑat pe vase cum se vede colea in dosul bisericeĭ Domnescĭ, şi făcură, tóte acestea póte ca să se împlinéscă blestemul Patriarhuluĭ Nifon care a ḑis când a blestemat pe Radu Vodă cel mare, căcĭ n'are să maĭ fie mitropolie nicĭ scaun de domnie în vecĭ, cum nicĭ numaĭ este de la domnia luĭ Mihnea Vodă. Curînd după aceia părăsi oraşiul şi Mitropolituluĭ Macarie al II-lea; precum sciĭ şi Măria ta, care pe acele vremurĭ eraĭ căpetenie peste vĕnătorĭ.

— Aşa e bătrîne, rĕspunse Négoe vodă; acum îmĭ aduc aminte despre multe lucrurĭ ce uitasem, acum cunosc acele locurĭ atât de sĕlbatece şi altă dată atât de înflorite. Acum îmĭ aduc aminte că am maĭ vĕḑut odată pe când eram căpitan de vînătorĭ iconiţa din

copaciŭ, pe care a așeḑat'o un baciŭ crescin, pe când Românii eraŭ încă păgânĭ; 'mĭ aduc aminte că s'aŭ cheltuit mulțĭ banĭ pentru a se ferĭ acele locurĭ de înecăciunĭ; mĕ jur însă eŭ pe numele luĭ D-ḑeŭ cel sfânt și al Maiceĭ sale, că nu va trece multă vreme, și acéstă vale a Dracilor se va schimba în cel maĭ sfînt și maĭ de slavă loc pentru creștinĭ, și că lumea întreagă va veni, dacă, D-ḑeŭ îmĭ va dărui ḑile și sănătate, ca să se închine cu evlavie și rêvnă la acest Ierusalim al neamuluĭ Românesc. Am să durez, prietinilor, dacă 'mĭ o ajuta D-ḑeŭ, în locul dărîmăturilor ce m'aŭ adăpostit astă nópte, o biserică mândră și împodobită cum n'a fost și n'o maĭ fi

— Să vĕ ajute D-ḑeŭ, strigară pârgariĭ și județul într'o voce.

N'apucase să isprăvéscă Vodă voróva, și iată că pică un călăreț acoperit peste tot cu praf, care intră în cămara în care se găsea vodă, ast-fel prăfuit cum era, și cum dătu ochĭ cu Maria Sa, se grăbi de a 'ĭ ḑice:

— Grăbesce Măria Ta de te întórnă înapoĭ la Târgăviște, că este peire mare.

— Ce este? ce s'a întâmplat? strigă Vodă cu mirare.

— Citesce, rĕspunse curierul dându-ĭ în mână un plic pecetluit

Iată ce se petrecuse:

Cum este sciut de toțĭ cariĭ cunosc istoria trecutuluĭ țereĭ nóstre, maĭ 'nainte în Țéra Românéscă succesiunea la tron era ereditară în familia Basarabilor. Moscenitoriĭ luĭ Radu Negru fondatorul acesteĭ dinastiĭ, din causa lipseĭ uneĭ legĭ care să reguleḑe modul acesteĭ ereditățĭ, impinșĭ de pismă, de pofta de mărire și de dorința de a domni fie-care, ca membri aĭ aceliașĭ familiĭ, nu respectară dreptul de moscenire în linie dréptă, cum se obicĭnuia la popórele apusene, ci imitară pe orientalĭ, năvăliră toțĭ Basarabiĭ la moscenire când tronul devenea vacant, și ca consecință, se împărțiră în două partide care, cu tótă rudenia, se urau și se omoraŭ cu cea maĭ mare învierșunare. Ast-fel pe când domnea Dănesciĭ, adversariĭ lor Drăculescĭ se aliaŭ cu alțĭ nemulțumițĭ și făceaŭ celor ce guvernaŭ o oposițiune dușmănósă și chiar criminală, iar când din contră domniaŭ Drăculesciĭ, Dănesciĭ umpleaŭ tóte unghiurile țereĭ cu conspiratorĭ carĭ provocaŭ o mulțime de rĕsbóe civile și tragediĭ pricinuite de dorul de resbunare. Aceste scene

funeste fură repețite în curs de două secule cu atâta inverșunare, în cât aceĭ interesanțĭ, fiind prea mult orbițĭ de pasiunea personalităților, nu vĕdură cum că puterea națională slăbea, inimiciĭ țĕreĭ se întăreaŭ și existența eĭ era amenințată de peire. Ar fi perit chiar dacă n'ar fi existat un Mircea, care prin dibăcia luĭ politică și valórea sa militară, să scie să adórmă pentru tot cursul domnieĭ sale acele urĭ personale, și să facă cunoscut vecinilor sĕĭ cum că vitejia românéscă, de și adormise, însă nu a murit și nicĭ va muri vre-o dată. După mórtea luĭ Mircea, urele iarășĭ începură să'șĭ arate colțiĭ, însă crudimele luĭ Țepeș sciu să facă pe uniĭ Dănescĭ sa'șĭ espia în vîrful țepilor nenorocirea că s'aŭ născut din astă familie inimică Drăculescilor, iar pe alțiĭ să'șĭ ascundă în voite exilurĭ, saŭ în o ipocrită unire cu regimul domnitor, resimțimintele moscenite de la părințĭ. După mórtea aceluia ce istoriciĭ țĕriĭ il iaŭ drept cel maĭ mare tiran, iar istoriciĭ străinĭ drept cel maĭ valoros eroŭ, care sciu să înfrine pe însu-șĭ marele Bajazet, aceste resimțiminte iară-șĭ se desceptară sub urmașĭ luĭ și dobêndiră proporțiunĭ întinse care ajunse la culme sub Mihnea cel rĕŭ.

După mórtea luĭ și a urmașuluĭ sĕŭ Vlăduță, suindu-se pe tron Négoe Basarab din familia Dănescilor, Drăculesciĭ începură iarășĭ obicinuita lor tactică d'a conspira pentru a resturna, însă paceficul caracter al nouluĭ domn, conduita sa cea bună, aplecarea luĭ spre cele sînte, activitatea ce arăta d'a fi util țĕreĭ și chiar rivalilor sĕĭ, atrase în partea sa maĭ întêiŭ poporul, care cum am dis la începutul acesteĭ scrierĭ, se obosise d'atâtea lupte de partide și dorea pacea ca o bine-facere, apoĭ clerul pentru frumósele edificiĭ bisericescĭ ce rădicase în diverse locurĭ din țéră și de afară din țéră, pe care le dotase cu frumóse averĭ, și apoĭ în fine chiar o parte din boerĭ.

Boeriĭ care în tot d'auna aŭ iubit intrigele și împerecherile și le aŭ dat cu bucurie mâna de ajutor, până a le schimba în teribile catastrofe, boeriĭ care aŭ semănat în tóte timpurile ura și discordia în loc de pace și frăție, pentru a pescui în apă turbure spre propriul lor folos; boeriĭ carĭ aŭ ajutat din tóte puterile pe un pretendent până ce a isbutit a resturna după tron pe legiuitul posesor, și apoĭ, după ce aŭ adus la putere pe favoritul lor, aŭ început să uneltéscă tot ce le era prin putință ca să'l rĕstórne și pe acesta

şi apoĭ să dea mână de ajutor celuĭ rĕsturnat de eĭ, spre scobori şi pe urmaşiul sĕŭ; boeriĭ care nicĭ o dată nu s'aŭ gândit că prin asemenea fapte păgubeaŭ şi-şĭ slăbeaŭ ţéra şi póte'ĭ săpaŭ chiar peirea; boeriĭ cariĭ pentru satisfacerea urelor şi patimelor lor aŭ jertfit fórte adesea interesele cele maĭ vitale ale ţĕreĭ; boeriĭ care de miĭ şi miĭ de orĭ în rĕstimpul veacurilor aŭ scornit resbelul civil ucigător de fraţĭ, aŭ adus invasiĭ străine pustiitóre patrieĭ, şi de multe orĭ aŭ reintrat pe pământul ţĕreĭ lor în furgónele armatelor de ocupaţie; boeriĭ cariĭ cu bună plăcere şi cu consciinţa împăcată aŭ făcut multe fapte rele şi primejduitóre intereselor patrieĭ lor; boerĭ care nicĭ o dată n'aŭ făcut binele, n'aŭ săvîrşit faptele marĭ, n'aŭ cooperat la nicĭ un eveniment măreţ de cât numaĭ atuncĭ când din causa împrejurărilor n'aŭ putut face aminterĭ; boeriĭ care aŭ împlut pagine nenumĕrate ale istorieĭ patrieĭ lor de faptele cele maĭ revoltătóre, cele maĭ săngeróse; boeriĭ vĕdînd că în jurul luĭ Neagoe vodă, s'a adunat naţiunea întrégă, toţĭ căpitaniĭ oştilor ţĕreĭ care dusese patria la biruinţa, vĕdênd iarăşĭ pe ceĭ maĭ fruntaşĭ şi maĭ puţin zvăpăiaţĭ dintre aĭ lor, că s'aŭ unit cu Vodă; boeriĭ vĕdênd că Turciĭ şi Unguriĭ cariĭ în tot d'auna le aŭ datm ână de ajutor spra a scorni vêntul vrăjbeĭ, trăiaŭ în bună pace cu Négoe Vodă, şi în loc d'a apleca urechile spre pârele lor, din potrivă apăraŭ şi sprijineaŭ pe eternul lor duşman, pe cel ce ţinea puterea, domnia, vecinica ţintă a nesăţióselor lor dorinţe; boeriĭ aflând că chiar căpeteniele, Braşiovuluĭ şi Sibiuluĭ, în cooperarea cărora avusese multe speranţe, s'aŭ astâmpărat îndată ce Négoe Vodă le adresă o scrisorică, al căruĭ conţinut energic şi categoric a rămas până în ḑilele nóstre cea maĭ netăgăduită dovadă, de energia românéscă; boeri vĕḑênd în fine ca nu prea bate vênt favorabil lor, în mare parte stătură potolițĭ daca nu liniscițĭ, asceptând nisce timpurĭ maĭ priinciόse, iar o parte formară o facţiune mică dar neîmpăcată, care din întunecimea monastireĭ Snagovul, ţesea mreaja intrigilor şi pândea minutul favorabil pentru ca să-şĭ ridice capul resvĕrtitor. In fruntea acesteĭ micĭ facţiunĭ era un călugăr, moscenitorul celor din urmă Drăculescĭ.

De şi aceĭ ce vreaŭ stabilitatea şi stingerea acestor nenorocite lupte de partidă, influenţase şi reuşise a închide pe ultimul moscenitor al discordiilor în fundul uneĭ monastirĭ, la pórta căruia se uita

orĭ și ce cugete lumescĭ, totușĭ junele Radu Basarab, când trecu apa Snagovuluĭ, băgă de sémă că n'a trecut apa Letheĭ, adică că nu i s'a șters din memorie suvenirile tinereţeĭ, și după ce a devenit monah iarășĭ ișĭ aduse aminte că era fiiul luĭ Vlad Vodă călugărul și stranepotul luĭ Vlad Ţepeș, și că avea dreptur̆ la tronul ţĕreĭ, și iarășĭ începu să intrigeze împreună cu Buzoeniĭ seĭ cu care petrecuse aniĭ tinereţiĭ, pentru a resturna pe Neagoe Vodă spre a'ĭ ua locul.

Uniĭ istoricĭ pretind că Négoe Vodă înrolase pe junele pretendent în ceata îngerilor trupescĭ, cu gândul d'a îl face într'o ḑi mitropolit, adică d'a împărţi cu dênsul acele două marĭ puterĭ ale statuluĭ; puterea timporală și puterea spirtuală, spre a sfârși o dată cu pretenţiile și împerechierile celor două familiĭ; dar aste alcătuirĭ istețe aveaŭ numaĭ un defect: se făcuse fără consimţimêntul uneia din părţĭ, și călugĕru nostru, ne fiind consultat, rămăsese în idee că era maĭ bine să alerge după *cucă* și *busdugan*, de cât după *mitră* și *cârje*; și stătu în interiorul monăstiriĭ maĭ mulţĭ anĭ, păstrând în sine cugetul d'a pândi împreună cu fideliĭ sĕĭ momentul favorabil pentru a 'șĭ revindeca drepturile usurpate.

Acel moment de a 'șĭ demasca scopul, i se păru că a sosit din ḑiua în care Négoe Vodă plecase la vânătóre. Indată ce amiciĭ sĕĭ iĭ comunicase astă noutate, numaĭ de cât lepăda rasa, cureaua și comanacul, puse pe capgugiumanul, la brâŭ sabia și pe umere conteșul, se aruncă pe un cal, și înconjurat de amiciĭ sĕĭ, părăsi într'o nópte monasrea și se îndreptă spre Tĕrgoviște. Indată ce ajunse acolo, cea d'ântâiŭ grijă a sa fu d'a face curte acelor ce fusese odată fideliĭ dinastieĭ sale, care însă din diferite cause renegase vechile lor credinţe, și le espuse pe faţă scopul ce urmărea și le ceru ajutor. Cererea luĭ nu remase pretutindenĭ fără efectul dorit, am spus maĭ sus pentru ce, și o bună sémă din boerĭ încredinţară de o cam dată prin șopte pe călugĕrul ostean că ar putea la trebuinţă să dispună de o partidă bunicică cu care se pótă rĕsturna pe inimicul sĕŭ și a'ĭ lua locul. Cum dobândi acéstă încredinţare, călugărul începu să se adune și să se și consfătuiască cu partisaniĭ sĕĭ pentru a alcătui planul de acţiune.

Maĭ întâĭ ascunse adunările cu partisaniĭ sĕĭ în retragerea uneĭ căsuţe din fundul celor maĭ retrase suburbie, și o feri de orĭ-ce pu-

blicitate saŭ comunicare cu persóne profane; îmbătat însă de succesul ce repurtă într'un timp fórte scurt, vedênd că abia în treĭ ḑile, sute de partisanĭ aŭ alergat să se pue sub stindardul sĕŭ, părăsi primul sĕŭ sistem de prudență, și începu să 'șĭ publice rebeliunea și să împartă pe faciă arme la adunătura de năimițĭ străinĭ ce cumpărase cu banĭ. Dintr'aceștĭ năimițĭ, care în tot timpul să găséŭ aciuind prin orașele cale marĭ ale țĕrilor române, tocmaĭ pentru ca să 'șĭ vênḑă brațele și sabia lor neastâmpăraților competitorĭ Radu își încropi o armată îndestul de numerósă pentru a susține primul atac, ce va da până va întărita și va atrage în parte-ĭ și pe popor, de și poporul n'avea nicĭ un interes d'a se schimba des, domniele, și maĭ cu sémă d'a perde pe Négoe Vodă, care pentru eĭ fusese atât de bun. Faciă cu popor intrigele călugĕruluĭ nu reușiră nicĭ de cât; el priimi pe acest competitor cleric cu dispreț și chiar cu mânie, și respinse cu desgust bogatele luĭ promisiunĭ și darurile luĭ atrăgătóre. Cu tóte acestea Radu și boeriĭ sĕĭ sprijinindu-se în mercenarĭ, nu vrură să se astâmpere.

Deja cluburile conspiratorilor începuse a dobândi óre-care publicitate, deja emisariĭ lor începuse a esecita revolta în popor ḑiua namieza mare, deja deposite de arme, se arangiase în maĭ multe puncturĭ ale orașuluĭ, cu care să se atace armata ce rĕmăsese fidelă, și deja conspiratoriĭ se pregătéŭ ca să smulgă frânele guvernuluĭ, și cu tóte acestea Inaltul Divan care rĕmăsese în lipsa luĭ Vodă și a consilierilor sĕĭ în capul guvernuluĭ, nu luase încă nicĭ o mĕsură ca să impedice criminalele tentative, fiind-că maĭ toțĭ membriĭ astuĭ înalt consiliu, afară de bĕtrânul Vintilă de la Afumațĭ și Mitropolitul Macarie, eraŭ în secret inimicĭ aĭ Dănescilor și vînduțĭ Drăculescilor, iar o mare parte din sfetnicĭ, ceĭ ce se credéŭ maĭ cu minte și maĭ astâmpărațĭ, găseaŭ de cuviință a se purta ast-fel în cât să împace și capra și varḑa, adică să fie bine și la nazar pe lîngă tóte partidele. Cincĭ ḑile fusese destul ca să se vaḑă călugăru la Snagov devenit Radu Basarab al V-lea în fruntea o mulțime de partisanĭ și a uneĭ compacte bande de derbedeĭ recrutațĭ, cum spuserăm, nu din clasa poporuluĭ, ci din acea clasă înjosită, fără avere, fără familie, fără căpătâiŭ și fără națiune, care în tóte țĕrile se numesce drojdia societățiĭ, care nu are nicĭ un principiŭ și nicĭ o simpatie, care neîntrerupt alérgă după schimbărĭ și lucrurĭ nuoĭ și

care se aruncă orĭ unde simţea că eraŭ semne de bogate rĕsplătirĭ în banĭ şi promisiunĭ.

Pe când rebeliĭ se înmulţéŭ, se echipaŭ cu arme şi munițiunĭ şi amenințaŭ oraşul cu incediŭ şi devastărĭ, iar averea publică era espuse la o ruină complectă, pe când Guvernul provisoriŭ vedea şi tăcea, iar poporul murmura şi se îngrijea de siguranța sa, capiĭ armateĭ credinciőse luĭ Négoe Vodă, se adunară în sala Spătărieĭ, împreună cu Mitropolitul şi reştul boerilor rĕmaşĭ fidelĭ, şi începură a se consulta şi a se întreba ce trebuia să facă. După maĭ multe desbaterĭ se hotărîră în unanimitate ca să trimétă un curier care să alerge la Câmpu-Lung spre a vesti pe Vodă şi a 'l ruga ca să se întórcă imediat spre Tîrgovişte,unde era reclamat de necesitățĭ imperióse, şi ajungând să fie condus incognito la Monăstirea Dealuluĭ, şi de acolo să intre însoţit de câţĭva fidelĭ devotaţĭ în palatul Domnesc, şi a doua ḑi, înconjurat de cler şi de curtea sa, să se arate poporuluĭ, căruia săĭ acorde cu grație scutirea pe un an a contribuțiilor puse pe vinurĭ şi bucate. Impăcat cu poporul, Négoe lesne s'ar împăca cu boeriĭ dacă le ar acorda amnistie pentru ceĭ compromişĭ, daca ar acorda óre-care grase privilegiĭ boerilór rĕmaşĭ credincioşĭ saŭ nehotătrâțĭ, şi dacă s'ar mărgini numaĭ a exila pe capiĭ revolteĭ, de esemplu pe căgălurul pretendent precum şi pe Bogdan cumnatu fostuluĭ Domn Radu al IV cel mare.

Acéstă decisiune fu pusă în practică cu atâta tactică şi mister, în cât în revărsatul ḑileĭ a şeasea, adică în Duminica laĭmóseĭ vênătorĭ, plecă pe sub ascuns nu numaĭ curierul Domnesc, dar încă alţĭ patru curierĭ, unul spre Câmpu Lung, altul spre Curtea de Argeş, altul spre Bucurescĭ, şi altul spre Craiova cu ordine date, unora d'a căuta pe vodă, şi altora d'a supraveghia să nu se ivéscă şi pe acolo vr'o ramură din complot, şi la cas de se va ivi să o nimicéscă maĭ nainte d'a lua proporțiunĭ marĭ.

IV

Isbânda — Asasinul

Vodă cum desigilă scrisórea despre care am vorbit şi îşĭ aruncă o căutătură repede peste coprinderea sa, strigă:

— Inşelaţĭ caiĭ numaĭ de cât, puneţĭ în picióre tóte ostăşimea pandurilor şi talpilor ce aveţĭ la îndemână, şi chemaţĭ tótă boerimea judeţuluĭ aicea sub arme. Jupânilor, adăogă adresându-se către maĭ marĭ oraşiuluĭ, nisce ticăloşĭ de nemulţumitorĭ aŭ îndrăsnit să se hăinéscă în potriva Domnieĭ mele şi să se ridice cu arma în mână împotriva aceluia ce le-a făcut atâta bine. Popa Radu, pe care vrém să'l fac Mitropolit, jupân Bogdan, căruia 'ĭ am dat mijlóce să strâgă o avere nenumĕrată, şi alţĭ ca eĭ aŭ ridicat steag de resvrătire. Cine mĕ iubesce să mĕ urmeze, care mĕ crede ne vrednic de scaunul meŭ să rĕmâe:

— Cu măria ta, la viaţă şi la mórte, strigară toţĭ asistenţiĭ scoţând săbiele lor din técă.

— Dacă e aşea pe caĭ, jupânĭ, şi apoĭ pe drum, căcĭ D-ḑeŭ va fi cu ceĭ drept! strigă apoĭ Vodă scoborînd scara caseĭ oraşuluĭ.

Pe când se petrecea acéstă scenă în Curtea de Argeş, alta maĭ curiósă se petrecea la Câmpu-lung.

Boeriĭ care rĕmăsese în ḑiua vĕnătoriĭ d'asupra musceluluĭ, la pólele căruia se întindea *Valea Dracilor*, opriţĭ de întunecósa el înfăţişare, de apropierea tempesteĭ şi de superstiţiósele poveştĭ cu care 'ĭ înspăimântase ţĕraniĭ, stătură maĭ mult timp în marginea văiĭ, uitându-se cu întristare spre cărarea pe care a dispărut Vodă şi ceĭ doĭ junĭ îndrăsneţĭ, fără a cuteza să înainteze în fundul aceleĭ văĭ, care după asigurarea tuturor muntenilor şi a multor din boeriĭ ceĭ maĭ în vêrstă era adevĕrata gură a infernuluĭ. Ne sciind ce să facă şi sperând că póte Vodă s'o întórce, nu se îndurară să se întórne singurĭ la Câmpu-lung şi să abandonesce cu totul în voia întêmplăriĭ pe stăpânul lor, ci descălicară după caĭ şi se aşeḑară în vîrful musceluluĭ, în jurul unuĭ foc mare făcut intr'adins ca să se vadă de departe. Asceptarea lor însă fu ḑadarnică, şi fulgerile, tunetele, suflarea puternică a vêntuluĭ şi în fine

cernutul plóeĭ ce începu să cadă fără de încetare, iĭ goni după movilă şi iĭ făcu să alerge spre a căuta un loc de refugiŭ, lăsând în voia întîmplăreĭ pe ceĭ rătăciţĭ. După ce stătură cât-va timp sub un nuc stufos, încălicară din noŭ pe caĭ şi se coborâră în satul Vilsan unde găsiră în abundenţă loc de adăpost, proviziĭ de mâncare şi paturĭ de repaus. Adesea se întâmplă într'astă lume lesne schimbătóre ca slugile neinimóse să petreacă la masă, închinând cu cupa în mână pentru sufletul celor perduţĭ, şi apoĭ să se arunce în braţele repaosuluĭ pe paturĭ moĭ şi calde, pe când stăpînul pocăltit de fóme şi dărdiind de frig să petrécă blestemându-şĭ sórta, adunând crîmpee şi lemnişóre cu care să'şĭ desmorţéscă picióreIe udate şi înţepenite de plóe, şi să rătăcéscă prin locurĭ pustiĭ şi neumblate.

A doua ḑi de diminéţă, boeriĭ vĕḑênd timpul frumos, firesce după ce dejunară, încălicară pe caĭ şi apucară pe o potecă spre drumul cel mare, pe unde locuitoriĭ obicinuiaŭ a merge la Curtea de Argeş, adică ocolind Valea cea fatală. Pe când suiaŭ o colină cam dréptă şi mergeaŭ încet ca să nu oboséscă caĭ, auḑiră în urmă-le un strigât şi sgomotul galopării unuĭ cal, şi vĕḑură alergând în urmă-le un călăreţ plin de praf. Inţelegênd c'acela ce venea pe dênşiĭ 'ĭ caută, îl asceptară să sosească.

— Unde este M. Sa? strigă noul venit îndată ce 'ĭ ajunse.

— Ce vreĭ cu M. Sa? întrebă Preda.

— O carte de la Tîrgoviştea.

— Ad'o încoa.

— Am poruncă să n'o daŭ altuia afară de cât M. Sale.

— M. Sa saŭ eŭ este tot una, respunse primul consilier cu orgoliŭ; eŭ sunt marele vornic.

— Mĕ ertaţĭ, jupune, respunse curierul, aveţĭ dreptate, dar....

— Adu cartea maĭ curând, căcĭ trebue se fie ceva grabnic, replică Ministru cu asprime.

Curierul se supuse, şi Preda îndată ce citi coprinderea epistoliĭ, strigâ consternat.

— Suntem perduţĭ, Tîrgoviştea este în rĕscoală, Drăculesciĭ voesc să ne calce iarăşĭ în picióre; să alergăm fraţilor spre Curtea de Argeş ca să fim maĭ aprópe de graniţă şi maĭ la adăpost de niscaĭ-va nenorocirĭ.

Auditorii înmărmuriţi dădură pinteni cailor şi începură a galopa cu tótă iuţéla putinciósă. Bocrii noştri alergaŭ maĭ iute de cât vîntul, fiind-că interesele lor, şi póte însăşĭ viaţa lor, eraŭ compromise prin resturnarea dinastieĭ domnitóre, care'ĭ protegiase şi'ĭ îndopase cu averĭ şi onorurĭ. Maĭ 'nainte nu se prea sinchiseaŭ domniele lor dacă Vodă a perit lovit de vr'un accident, fiind-că în sine fie-care nutria câte o ascunsă speranţă d'a mosceni pe acela ce s'ar fi prăpădit. Iar acum când era vorba d'a se răpi tronul de un usurpător care le amenința posiţiunea şi viaţa lor, astă temere le însufla energie şi devotament pentru acel ce până aci speraŭ că'l perduse şi se temeaŭ d'a-l regăsi.

Pe când intraŭ în vadul Argeşuluĭ ca să trécă pe malul sĕŭ cel drept, pe unde era drumul cel mare, se întâlni cu un noŭ curier; acela era cel trimes de Vodă că să'şĭ cheme ingrata sa curte. Cu cât cea d'ântêiŭ noutate, băgase grózǎ în inimele lor şi le amuţise gurile, pe atât cea d'a doua, cu tótă împrăscierea tainicelor lor speranţe, iĭ umplu d'o nedescrisă bucurie şi le respândi pe faţă o voioşie salutarie. Aflând astă bună noutate, iuţiră şi maĭ mult mersul cailor şi în fine ajunse în oraş. Aci însă o altă noutate 'ĭ întristă. Vodă plecase în fruntea uneĭ escorte numeróse în cea maĭ mare gónă a cailor; astă întâmplare iĭ nevoi să apuce şi eĭ calea spre capitală cu tótă iuţéla posibilă, fără să maĭ bea, să maĭ mănânce, orĭ să se odihnéscă, dar de surda le fu graba căcĭ nu maĭ putu să ajungă cortegiul domnesc.

Iuţéla cu care veni Négoe Vodă de la Curtea de Argeş la Tîrgovişte fu atât de mare, în cât, după ce lăsă în urmă-ĭ maĭ mulţĭ caĭ morţĭ şi maĭ mulţĭ călăreţĭ căduţĭ de obosélă, ajunse nóptea la bariera capitaleĭ sale, pe care o trecu cu repeziciune şi se îndreptă spre palatul Domnesc. Ajungând aprópe de dênsul vĕdu cu întristare furnicând pe strade o mulţime de lume de ambele sexe şi de tóte etăţile, dintre care bărbaţiĭ în mare parte eraŭ adunăturĭ streine armate şi ameţite de vin carii strigaŭ într'una:

— Jos unelta călugărilor, jos prefăcutul miel, jos lupul nesăţios, jos lăstarul Dănescilor, jos Négoe Vodă; să trăéscă Radu al VI!

Alţiĭ sbieraŭ:

— Eşiţĭ cu mic şi mare toţĭ cu inime de român, toţĭ carĭ nu

vreți să clociți ca muerile, toți carĭ nu vrețĭ sapa și furca, ci sabia și sulița, toțĭ care nu dorițĭ sărăcăciósa pace ci voinicosul rĕsboiŭ; eșițí, eșițĭ din culcușurile vóstre, și alergațĭ să împrăsciăm pe nemernicii cariĭ s'aŭ închis în cetățue ca să apere pe acela ce are de gând să ne facă muerĭ și călugărĭ.

Alțiĭ iarășĭ urlaŭ:

— Românĭ cu inima voinică, numaĭ fricoșiĭ nu vin să se unéscă cu noĭ; aidețĭ să luăm fie-care un tăciune în mână, și prin foc și jaf să 'ĭ silim a eși ca șóreciĭ din cuiburile lor.

Négoe Vodă, vĕḑênd din ce fel de lume era compusă astă adunătură numerósă, ințelegând că eraŭ numaĭ vagabonḑĭ și veneticĭ aceia ce umpleaŭ stradele, iar adevĕratul popor sta închis in case, amenințat de ceĭ fără de căpătâiŭ cu incediul și devastarea, dădu ordin soldaților ce'l escortaŭ să lovéscă fără veste pe aceștĭ tumultașĭ vagabonzĭ spre a'ĭ împrăscia, și pe urmă ă pue mâna pe capiĭ instigatorilor; după aceia dênsul împreună cu câțĭ-va oficerĭ se retrase spre cetate, înaintea căria era așeḑată o bateriă de tunurĭ și un corp de armată. Pe când se apropiaŭ, sentinelele dădură semnal ca să se retragă, însă eĭ cerură să vie oficerul de serviciŭ, care cum îĭ vĕḑu, îĭ recunoscu, și căḑu plin de bucurie la piciórele luĭ Vodă, îĭ sărută mâna, apoĭ îl conduse în interiorul cetățeĭ unde fu primit cu un intusiasm nedescris.

Indată ce Domnitorul intră în cetate, înainte de a se răci avêntul inimiĭ în fideliĭ sĕĭ soldațĭ, trimise o parte din verḑișorĭ, din roșiorĭ și din darabanĭ din cetate ca să se împrăscie prin oraș și să dea mână de ajutor pandurilor de județ spre a stabili ordinea și a apăra pe locuitoriĭ pacinicĭ contra turburărilor, iar talpașilor, ferentarilor și restuluĭ armateĭ le ordonă să rămâe lângă dânsul pentru cazurĭ maĭ grave. Soldațiĭ cu căpeteniile lor în frunte părăsiră întăririle jurând a se lupta până la mórte contra Drăculescilor, și porniră spre rĕsboiŭ sub conducerea nefricosuluĭ Radu de la Afumațĭ, care alergase maĭ întâiŭ de cât toțĭ să ia comanda acesteĭ periculóse expedițiunĭ. Garnisóna ce rămăsese cu paza cetățueĭ era mică, însă nu numĕra in sânul eĭ nicĭ un vênḑĕtor, fiind-că maĭ toțĭ eraŭ ostenĭ fiĭ din popor, și poporul cum scim, iubea pe Dănescĭ; acest avantagiŭ dar împreună cu tăriea zidurilor asigura în destul de bine viața Domnuluĭ.

Şefiĭ rescóleĭ nu aflase încĭ despre grabnica sosire a luĭ Négoe Vodă şi încă ţineaŭ consiliĭ într'o căsuţă din vecinătatea palatulu, spre a găsi mijlocul cel maĭ practic d'a pune mâna pe palatĭ unde eraŭ tesaurele statuluĭ, şi a se face stăpânĭ pe banĭ fără de luptă şi fără să scótă din cale afară ostăşimea din cetate, care iĭ amenintase d'a pune foc depositulu de iarbă de puşcă ce avea acolo şi d'a sări cu palat şi cu visiterio în aer îndată ce s'ar vedea atacaţĭ de rebelĭ. Astă ameninţare pusese pe resculaţĭ 'n o aşa de mare nedomirire, în cât iĭ făcu să stea armaţĭ până în dinţĭ înaintea palatuluĭ, însă fără să cuteḑe a ataca cetatea spre a o lua şi a pune mâna pe frânele Guvernuluĭ.

Nicĭ la mitropolie unde era strânsă obşteasca adunare, nu se puteaŭ apropia, fiind-că tótă preoţimea şi călugărimea, cu episcopiĭ şi Mitropolitul în frunte, staŭ înaintea porţilor îmbrăcaţĭ cu sântele vestiminte, purtând în mânĭ în loc de arme crucĭ şi evangeliĭ, şi cântând in sunetele tuturor clopotelor acele rugăciunĭ ce se cântă numaĭ atuncĭ când ţéra este ameninţată de epidemiile cele maĭ desastróse, de nenorocirile cele maĭ marĭ! Acéstă piedică morală, neputinciósă aḑĭ, era pe atuncĭ un obstacol aşa de tare, în cât iĭ opri în loc pe toţĭ resculaţiĭ, fără să pótă face unul din eĭ un singur pas de témă să nu vaḑă la un moment dat întórse în contra lor tóte armele 'partisanilor lor, care eraŭ tot atât de bigoţĭ pe cât eraŭ de cruḑĭ şi de lacomĭ.

Aşa dar acela ce călcase în picióre cele sânte, lepădându-se de chipul Monachicesc, acela ce ar fi fost în stare să nesocotéscă şi pe D-ḑeŭ şi pe dracul, acela ce nu credea în nimica de cât în neînfrânata dorinţă de a domni peste deşărtăciunile lumeĭ acesstia, acest călugăr apostat, nu cuteḑă să înfrunte o mână de călugărĭ într'armaţĭ cu credinţa nestrămutată în puterea Aceluia ce dă binele celor bunĭ şi rěul celor rěĭ, precum nu cuteazase a brava semeţia ostenilor pământescĭ care preferaŭ ca maĭ bine să móră de cât să fie trădătorĭ.

Pe când Radu şi aĭ seĭ se smăcinaŭ în chinurile nehotărâreĭ şi a temereĭ d'a lua o decisiune definitivă, care nehotărîre putea să le fie fatală, panduriĭ de la Curtea ce Argeş se aruncară în mulţimea din jurul palatuluĭ cu armele în mânĭ, şi începură a respinge cu vĕrtute pe aceia ce nu se supuneaŭ d'a se retrage. Maĭ întâĭ furiósa

glótă o rupse la fugă, îmbrâncindu-se unii pe alții, dar apoi rușinându-se d'a se vedea fugind cu armele în mână fără a le întrebuința, se întórse cu peptul spre dușman și începură a le răspunde prin improșcături de săgeți și aruncături cu petre. Officerii pandurilor vědênd că lucrul se îngroșa și că ei respundeaŭ loviturilor de pietre și impunsăturilor cu săgeți numai cu coadele sulițelor, dădură ordin să lovească în carne și sângele începu să curgă.

Sgomotul flintelor ce purtaŭ darabanii și sbârnâitul săgeților cu care eraŭ armați verzișor ii junse până la urechile conspiratorilor, dar nu'i turburară de loc, căci ei credeaŭ că ai lor aŭ început să bată cetatea fără să'i mai ascepte, și se bucuraŭ de una ca acésta. Bucuria lor însă nu ținu mult, căci un Grec de ai lor, o căpetenie a unei cete de turburători, îndată ce vědu că se îngróșe gluma și că începe a curge sânge, alergă la locul lor de sfătuire și le strigă cu voce speriată :

— Négoe Vodă a sosit în oraș.

— Ce ai dis ! esclamă Radu tresărind.

— Négoe vodă e în cetate, respunse vestitorul.

— Minți, strigă usurpătorul cu violență.

— Ba nu mint ci grăesc adevěrul, respunse Grecul.

— Nu se póte, e minciună, palatul este înconjurat de oștile mele.

— A fost, dar acum nu mai e, căci mulțimea pandurilor din județe cu care a venit vodă însoțit, a împrăsciat pe ai noștri și aŭ început să-i măcelărească într'un chip înspăimântător.

— Ce spui tu venetice ? Ce óre a început chiar lupta ?

— De un ceas și mai bine, ba încă în minutul în care porneam eŭ încoa, sosea în ajutorul pandurilor și oștirile din cetățue.

— Ți'am spus eŭ M. T., dise Bogdan, că fără învoirea ostașilor nu facem nimic ; glótele armate, ori cât de multe ar fi, sunt bune nnmai de jaf, dar nu și de luptă.

— Trebue să mergem ca să 'i încuragiăm prin înfățișarea nóstră, murmură Radu deja descuragiat.

— Eŭ dic mai bine să fugim până este vreme, replică iarăși Bogdan.

— Fricosule! strigă călugărul cu violenţă.

— Invinovăţirile sunt de surda, maĭ ales acum când suntem cu un deget departe de marginea peireĭ, respunse cumnatul luĭ Radu cel mare cu sânge rece.

— Biruinţa însă ar fi a nóstră, şiopti cu un surîs infernal Grecul, dacă Négoe nu ar maĭ fi.

— Dar el este, respunse suspinând călugărul; e tare, mare şi sănătos în o cetate bine întărită şi înconjurat de prietinĭ credincioşĭ.

— Eŭ în mijlocul atâtor întărirĭ 'l-aşĭ face să nu maĭ fie, daca v'aţĭ învoi cu mine.

— Să fie cu putinţă? escĭ tu în stare?...

— Ce 'mĭ daţĭ să vĕ aduc intr'un ceas capul luĭ Négoe Vodă?

— Orĭ-ce aĭ cere.

— Sunt sărac, voiŭ atâta aur cât va cântări el.

— Veĭ avea orĭ cât veĭ dori.

— Cu ce mĕ încredinţezĭ?

— Mĕ jur pe astă sântă cruce, respunse Radu apropiind de buze o cruce ce o ţinea la gât.

— Astea sunt flécurĭ bune de amăgit proştiĭ; jurămintele se uită după biruinţă; maĭ bine ce e în mână nu e minciună.

— Daca aşa ţĭ e vorba, ce vreĭ tu de la mine?

— Dă-mĭ acu o arvună de 10,000 galbenĭ şi un înscris de alţĭ dece miĭ, şi pe urmă sunt gata să mĕ ţiŭ de vorbă.

— Eŭ sunt gata să'ţĭ daŭ ce 'mĭ cerí, dar tu cu ce mĕ încredinţedĭ că te ţiĭ de cuvînt şi nu fugĭ cu banĭ cu tot?

— Să mérgă cu mine duoĭ din credincioşiĭ M. Tale spre a mĕ însoţi până voiŭ intra în cetăţue.

— Fie, mĕ învoesc; na baniĭ ceruţĭ, na şi zapisul cerut, numaĭ să fiĭ harnic şi credincios, că de unde nu vaĭ! de capul tĕŭ.

Grecu eşi în sân cu baniĭ şi scrisórea ce'ĭ dăduse Radu şi ocolind piaţa şi palatul, apucă spre cetăţue însoţit de doĭ din partisaniĭ pretendentuluĭ şi cugetând în sine:

— Dacă Négoe Vodă îmĭ va da încă atâta, lesne 'mĭ este a perde pe acest călugăr ticălos şi a'l da împreună cu blestemaţĭ luĭ de tovarăş pe mâna dreptăţiĭ; iar de nu, cuţitul 'mĭ este

ascuţit ca şi instetimea vicleniei.

De şi era nópte, însă îndată ce se apropie de şanţul cetăţueĭ lumina luneĭ îl descoperi sentineleĭ care strigă să se retragă.

— Duceţi-mĕ la M. S., respunse el; sunt trimis de la câmpul lupteĭ.

Indată ce audi acest răspuns, comandantul porţiĭ făcu să se lase podul în jos, iar partisaniĭ usurpătoruluĭ vĕdênd că Grecul în adevĕr a intrat în cetate se întórse de unde a venit.

— Ce vreĭ? întrebă pe Grec oficerul care ocupa postul de comandant al strejeĭ măsurându-l cu o căutătură scrutătóre.

— Vreaŭ să mĕ duceţĭ la M. Sa ca să-ĭ spuĭ cum staŭ lucrurile pe câmpul de luptă.

— Cine escĭ tu?

— Voiŭ spune M. Sale.

— Spune'mĭ şi mie.

— Nu se póte.

— Daca eştĭ aşa de tainic, să sciĭ că nu veĭ da ochiĭ cu M. S.

— Lasă-l să vie, strigă Vodă de la fereastra paraclisuluĭ palatuluĭ

Oficerul se supuse, şi Grecul înaintă spre interiorul paraclisuluĭ în care Négoe vodă sta îngenuchiat şi se ruga ferbinte înaintea sântelor icóne pentru potolirea rĕscóleĭ.

— Ce veste? strigă Vodă vĕdêndu-l.

— Biruinţa e a nóstră, duşmanul a început să slăbéscă, dar nu e nimic încă sigur, respunse cu ipocrisie Grecul, căcĭ de şi aĭ noştri se luptă ca nişte leĭ, însă mulţimea din minut în minut se îndesesce.

— Cine sunt aceia care se luptă împotriva oştenilor meĭ? întrebă Vodă cu îngrijire.

— Vaĭ! stăpâne norodul, glótele, nemulţumitoriĭ, ómenĭ de nimic, toţĭ s'aŭ înverşunat impotriva M. V., toţĭ v'aŭ jurat peirea şi înălţarea celuĭ fără de lege pe tronul M. V.

— Se vede că aşa este voinţa Ceruluĭ! dise Négoe lăsând cu resignaţie capul jos.

— Dacă n'ar fi neîndumnezeitul de călugăr, adause Grecul cu o voce miorlăită, lucrurile s'ar îndrepta, şi D-deasca milă s'ar întórce a deschide ochiĭ celor orbiţĭ; s'ar găsi póte fiinţe credinciós

care 'şĭ-ar pune în primejdie viaţa pentru ḑilele şi mărirea M. V., dacă ar sci că credinţa lor a fi resplătită şi bĕtrâneţele lor şi viitorul copiilor lor ar fi puse la adăpostul nevoilor.

— Nu-ţĭ pricep cererea, ḑise Vodă uitându-se fics în ochiĭ Greculuĭ.

— Voiam să ḑic că s'ar putea lesne furişa un braţ credincios M. Vóstre printre braţele credincioase luĭ Radu, care l'ar lovi pe nevĕḑute, atuncĭ când póte puterile M. V. ar fi abătute.

— Să scap de acea ce D-ḑeŭ îmĭ păstréză prin o mişelie? nu, fĕtul meŭ; dacă D-ḑeŭ va vrea să stea în potriva mîndrilor, daca a mea va fi biruinţa, atuncĭ nu ḑic că voiŭ cruţa viaţa celor ne prietinĭ, ci iĭ voiŭ face să móră în faţa sóreluĭ şi a mulţimeĭ, loviţĭ de paloşul dreptăţiĭ; iar pe sub ascuns, mişelesce şi străpunşĭ de cuţitul ucigaşuluĭ, nu, de o mie de orĭ nu, căcĭ atuncĭ şi ceĭ ce mĕ prigonesc şi aceĭ ce mĕ părtinesc vor fi în potriva mea. Alt ceva maĭ aĭ să 'mĭ spuĭ?

— Nimic, stăpâne, respunse Grecul muşcându'şĭ buzele.

— Atuncĭ alérgă iute în câmpul lupteĭ şi spune luĭ Radu să 'mĭ triméţă scirĭ maĭ dese; mergĭ sănĕtos.

Grecul în loc de a eşi se dădu după o perdea mare care despărţea paraclisul în două şi rĕmase acolo pitulat.

Intr'astŭ timp Négoe îngenuchie din noŭ şi începu a se ruga în chipul următor:

— D-ḑeule! ḑise el, orĭ-ce jertfă îmĭ va cere bunătatea ta ceréscă eŭ umilita ta slugă sunt gata a mĕ supune; numaĭ D-ne sânte, nu mé arunca sub piciórele celuĭ viclén. Am făcut alaltăerĭ un jurămênt; în treĭ ḑile, Dómne îndurate, voiŭ începe a'lŭ pune în lucrare, numaĭ ajută'mĭ.

Pe când Domnul sta îngenuchiat şi adâncit în estasul călduróseĭ rugăciunĭ, Grecul eşi din ascunḑătórea sa, călcă încetinel pe mólele chilimurĭ ce eraŭ aşternute prin paraclis, făcu câţĭ va paşĭ spre Négoe, şi când se apropiă de el, scóse un cuţit din sîn îl ridică în sus, dar nu 'l putu lăsa spre victima spre care 'lŭ îndreptase, fiind-că o mână vîrtósă iĭ ţinu braţul în nemişcare, Sperios Grecul îşĭ aruncă ochiĭ înapoĭ şi se vĕḑu în faţă cu junele Radu de la Afumaţĭ, care reuşind a rĕspândi pe insurgenţĭ şi a pune mâna pe capiĭ revolteĭ, se întorsese înaintea tuturor ca să

ducă cel dêntâiŭ domnuluĭ sĕŭ fericita noutate. Intrând în cetate, află că Vodă sta maĭ d'o oră închis în paraclis cu un curier venit din parte-ĭ de la câmpul lupteĭ. Astă comunicare inspiră luĭ Radu óre care prepusurĭ, căcĭ el pe nimenĭ nu trimisese de la câmpul de luptă spre a comunica ceva luĭ Vodă, şi numaĭ de cât ceru a-lŭ introduce în apartamentul M. Sale.

Ajungênd până în privdorul ce conducea în paraclis, Radu lipi de uşe urechea şi audi rugăciunea luĭ Négoe; atuncĭ deschise încetinel uşa şi vĕdu un om strein înaintând pe furişĭ spre acela ce se ruga. Vĕdêndu-lŭ avu numaĭ timpul d'a se repedi spre a'lŭ opri d'a comite crima.

— Ticălosule! strigă el cu o voce detunătóre, ce eraĭ să facĭ?

Gróza morţiĭ închegă în gura criminaluluĭ cuvintele cu care ar fi putut respunde.

— Ce este? dise Négoe sculându-se tresărind.

— Astŭ nelegiuit voia să vĕ curme dilele: l'am prins tocmaĭ când ridicase mâna.

— Tu, nenorocitule? strigă Vodă maĭ mult cu mirare de cât cu mânie, tu acel ce maĭ adinéorĭ îmĭ vindéĭ sângele neprietenilor meĭ aĭ voit să verşĭ sângele meŭ?! Luaţi'lŭ d'aicĭ, dise apoĭ câtor-va oficerĭ ce se adunase atraşĭ de sgomot, şi daţi'lŭ pe mâna judecăţiĭ.

După ce oficerĭ eşiră cu asasinul, Négoe adăogă adresându-se luĭ Radu:

— Acum tu care de treĭ orĭ în câte-va dile ţi aĭ jertfit viaţa pentru dilele mele, spune de câte orĭ îţĭ datorez viaţa?

— M. Ta., respunse Radu plecând cu modestie ochiĭ în jos, viaţa mea este a ţĕreĭ mele şi a tronuluĭ eĭ; îmĭ fac datoria măcar de 'mĭ-aşiŭ jertfi-o de o mie de orĭ iar nu numaĭ de treĭ orĭ.

— Cu tóte acestea eŭ trebue, sunt dator să fac ceva pentru tine, dise Vodă; cere-mĭ dar ceva spre a mĕ plăti întru cât-va de aşa mare datorie.

— Indrăsnesc a cere să vĕ sărut drépta; cu aceasta sunt plătit cu prisos.

— Mâna mea 'ţĭ-o daŭ cu bucurie, dar datoria mea nu este plătită numaĭ cu atât; spune-mĭ tinere ce'mĭ cerĭ? spune-mĭ

daca vreĭ să nu mĕ necăjescĭ.

— Măria ta, acuma nu e vremea d'a ne gândi la mineci de ţéră şi tron; toţĭ vrăşmaşiĭ M. V. sunt spulberaţĭ ca praful în facia vêntuluĭ, toţĭ aceĭ vagabonzĭ carĭ umplusese uliţile pentru ca să jefuiască, cum ne-aŭ vĕḑut aŭ dat dosul, urmăriţĭ fiind de adevĕratul popor, care nicĭ un minut n'a încetat d'a vĕ fi credincios; după aceia am dat pept cu capiĭ rĕscóleĭ, dar şi aceştia îndată aŭ căḑut în mânele nóstre, uniĭ răniţĭ alţĭ nerăniţĭ. Radu este rănit greŭ; el ḑace în închisórea Mitropolieĭ, potrivit cerereĭ Sf. Sale Mitropolituluĭ.

— Da, murmură cu întristare Négoe, el e călugăr, canónele mĕ opresc d'a mĕ atinge de el, d'a smulge iarba rea din rădăcină; il vor închide după pravilă în fundul uneĭ chiliĭ întunecóse; va putea însă acea chilie să'ĭ închiḑă cugetul d'a nu se maĭ gândi la fără de legi!.... Pe urmă? adăogă tare.

— Bogdan care îndârjea pe vagabonḑĭ d'a face nelegiuirĭ, el care îndemna glótele d'a da pradă foculuĭ tóte casele din oraşŭ şi d'a jefui şi nimici orĭ-ce vor găsi, a căḑut prada furieĭ noroduluĭ care în un minut il făcură să piară în cele maĭ grele muncĭ.

— Aşa a trebuit să sufere, fiind-că nu s'a mulţumit de bunătăţile ce gusta sub domnia mea, de starea ce 'lŭ am făcut să câştige şi de încrederea şi de prieteşugul cu care l'am cinstit Dar să nu maĭ vorbim despre asta, ci să ne grăbim a da mulţumită luĭ D-ḑeŭ care ne-a supus sub picióre pe vrăşmaşiĭ şi pişmaşiĭ noştri, adăogă Vodă adresându-se la aceia ce umplusese paraclisul, între care era şi Mitropolitul, şi Episcopiĭ şi Arhiereiĭ. Aideţĭ sfinţĭ părinţĭ, aidem boerĭ şi ostenĭ; să îngenuchiăm cu toţiĭ fraţilor şi să ne rugăm ferbinte ca D-ḑeŭ sântul ca să ne ajute a săvârşi cu bine sântul locaş ce m'am legat cu jurămênt a dura aprópe de Curtea de Argeşiŭ.

— Amin, strigară toţĭ assistenţiĭ într'un glas.

V

Manoel Gonḑales.—Inchisiția în Spania.

Cu cincĭ anĭ maĭ 'nainte de intîmplarea evenimentelor descrise maĭ sus, Ispania mulțumită sânteĭ góne provocată de părintele Domenic, gemea sub presiunea celeĭ maĭ barbare terorĭ ce inspira incuisițiunea. Cea maĭ frumósă din țerile Europeĭ, acea imensă grădină, prin care curge rîurile cele maĭ superbe, printre florile cele maĭ frumóse și maĭ mirositóre, la umbra arborilor tutuor climelor; acea țéră înzestrată cu tóte bunătățile pămêntescĭ, acel paradis al Europeĭ, într'acele timpurĭ de tristă memorie, ajunsese a fi teatrul celor maĭ tragice evenimente, celor maĭ sângeróse catastrofe, celor maĭ atroce crime! Un fanatism esagerat, rĕŭ înțeles, saŭ maĭ bine condus de mâna unor înșelătorĭ aplecațĭ spre fără de legĭ și patime înjosite, decima populațiunea acesteĭ țerĭ, pe care natura prin generositatea sa o predestinase d'a trăi în continuă serbătóre. Maĭ nainte orașele sale resuna de dulcéța serenadelor amoróse, satele de armoniele voióse ale instrumentelor câmpenescĭ, și holdele de dulcĭ cântece de veselie; iar de când téra gemea sub terórea incuisițieĭ, orașele deveneaŭ pustiĭ și tăcute îndată ce cobitórele sunete a le clopotelor monastirilor anunciaŭ *Angelus* de séră, satele deveneaŭ nelocuite și mute, îndată ce sórele apunea, și câmpiele nu maĭ transmitea ecouluĭ vesele intonărĭ. Numaĭ prin codri se auḑea une orĭ câte un cântec plângător încredințat ecouluĭ cu îndestulă sfială și cu îndestulă pază în cât să nu pótă ajunge până la urechile cu ager auz ale spionilor Sântuluĭ Tribunal. Numaĭ prin pădurĭ se maĭ auḑea din cînd in când câte o elegie lângurósă, câte o baladă tristă ca și lacrămele durereĭ, saŭ câte o doină mișcătóre, pe care o esecuta vre-o inimă coprinsă de mâhnire, căcĭ se vedea despărțită de ființa ce iubea prin cruḑimea foculuĭ espiator.

Intr'acele timpurĭ trăia în Sevila un june architect sculptor numitManoelGonzales, originar din părțile orientuluĭ, adică din Niasia, oraș din Asia mică, care venise de tînĕr în țéra Portocalilor spre a studia sculptura și architectura maurească, căcĭ natura îl dotase

cu un talent superior și cu un gust ales pentru sculptură și architectură, și se stabilise aci spre a'și perfecționa dispositiunile artistice sub conducerea celor mai ilustri maestri din partea locului, unde deja făcuse mai multe lucruri care atrase asupra sa atențiunea celor competinți.

După îndemnurile acestor maestri, el se duse la Madrid și apoi la Roma, unde avu fericirea să devie elevul celor mai mari geniuri ale universului dintr'acea epocă. Sub direcțiunea acestor celebri artiști, Manuel deveni în curînd sculptorul cel mai faimos al Ispaniei; el săpă cu o artă alésă mai multe statue, însă statuele nu era de gustul și aplicațiunea sa; lui îi plăcea cea mai dificilă ramură a sculpturei, ciselatura, săpătura de flori în pétră, sculptura arhitectonică. Sub dalta lui o bucată grosolană de piatră priimea formele cele mai fantastice și mai gentile, în cât acel ce le vedea nu scia ce să admire mai mult: varietatea desemnului, gustul ales al nesfîrșitelor combinațiuni, ori finețea și delicatețea liniilor celor mai îndrăsneț împletite, ast-fel că admiratorii séi adesea cădeau în ispită de a jura că nu o mână omenéscă le-a săpat așa de delicat, ci un fenomen natural a făcut ca sub mâna sa florile cele mai grațióse să se împetréscă. După ce se perfecționă în sculptură, studiă cu aceiași ardóre arhitectura, mai ales pe cea mauréscă; ast-fel că aceste două talente combinate făcea ca tóte operile ce se încredința juneluï Gonzales să devie un cap-d'operă de stil, de perfecțiune și de frumusețe, ast-fel în cât în puțin timp renumele séu se respândi în tótă Italia.

După ce deveni un maestru desĕvîrșit, Manoel plecă din Roma și se duse în Constantinopole, unde deja Sultanul Baiazed al II-lea pusese meșterii cei mai iscusiți a clădi nisce moschee superbe.

După aceia visită Asia mică, Grecia, Italia de miadă-di, apoi reintră în noa sa patrie și visită Grenada și tot coprinsul ei cât fusese stăpânit cu câți-va ani mai nainte de către mauri, care lăsase în urma lor nisce cap d'opere de monumente de stil arab. După ce termină acéstă lungă călătorie și profită în destul din modelele încomparabile ce putuse admira în diferite localități, se reîntórse în Sevila și se stabili iarăși acolo.

In câți-va ani el dota mai tóte orașele Ispaniei cu câte o operă superbă eșită din dalta sa, cu câte o biserică magnifică, cu câte un palat somptuos, saŭ cu câte un mausoleŭ măreț. Sevila

însă fusese maĭ favorisată ca tóte, căcĭ dobîndise pe lingă patru palate de cea maĭ alesă magnificență și o capelă lucrată cu o artă neasemănată; acéstă capelă fusese comandată de Eminența sa, Abatele Urban, marele inquisitor al provinceĭ Asturiilor, pentru monastirea Carmelitelor desculțe din acel oraș. Prefecțiunea și eleganța formelor și avuția și finețea sculpturilor și îndrăsnéla conceptiunilor celor maĭ uimitóre întrece orĭ-ce asceptare, orĭ-ce comparare. Eminenția Sa marele Inquisitor rĕmase estasiat, maĭ cu sémă de frumusețea cisălăturilor cu care ornase altarul. Acest cap d'operă atrase în favórea artistuluĭ înalta sa protecțiune, care prețuia pe acele timpurĭ de teróre maĭ mult de cât protecțiunea mareluĭ Ferdinand al V-lea, care săvîrșise mărețul act al unireĭ Ispanieĭ și al scăpăriĭ creștinățiĭ de la apusul Europeĭ de sub jugul păgânătățiĭ.

Imbătat de glorie, avere și fericire, Manuel credêndu-se ce maĭ norocit muritor, se hotărî a'șĭ crea o familie, unindu-șĭ sórta cu a celeĭ maĭ frumóse din mărgăritarele Austrieĭ, cu Eleonora fiica conteluĭ de Ujest. Acest însemnat grande de Ispania nu stătuse un minut la îndoială, ci se grăbise d'a consimți cu bucurie să căsătorească fructul nobiluluĭ sĕŭ sânge cu geniul luĭ Gonzales. de și acesta făcea parte din ne nobilĭ, din clasa poporuluĭ, pentru că pe atuncĭ renumele de artist prețuia tot atît cît și un pergament. Asemenea și juna patriciană priimi acéstă propunere cu plăcere, fiind-că Manuel, pe lângă 26 anĭ, pe lângă renumele sĕŭ și pe lângă genialul luĭ talent care de mulțĭ era indivdiat, maĭ avea și o înfățișare nobilă, plăcută și atât de bine făcută, în cât fetele când îl vedea nu se săturaŭ d'a 'l privi. Căsătoria se hotărâse a se celebra peste treĭ sĕptĕmânĭ, și juniĭ fidanțațĭ începu a se vedea maĭ des și a'șĭ vorbi maĭ în libertate.

Printre micile confidențe ce 'șĭ spusese unul altuia, juna Eleonora avusese imprudența d'a spune fidanțatuluĭ sĕŭ că într'o ḑi de solemnitate publică, în ḑiua ultimuluĭ auto-da-fé, dînsa eșise împreună cu părintele sĕŭ în balconul palatuluĭ lor spre a privi frumosul spectacol ce trecea pe din'aintea caselor lor, și că Marele Inquisitor când trecu pe superbul sĕŭ cal alb, înconjurat de oficeriĭ sântuluĭ serviciŭ și de înalțiĭ luĭ demnitarĭ, ișĭ aruncase ochiĭ spre balcon și'ĭ adresase o căutătură de foc care 'ĭ înghețase sângele. A doua ḑi Eminența sa avu înalta bună-voință de a le visita

casa și d'a 'ĭ strecura în mână un bilet, în care'ĭ spunea că frumusețea eĭ l'a fermecat și că dacă ea nu va consimți a fi în acord cu dorințele luĭ, dènsul va fi omul cel maĭ nefericit. Acest bilet produse multă grózǎ în familie, și pentru că erea sciut că marele inquisitor nu avea obiceiŭ d'a întâmpina obstacole de orĭ ce natură ar fi fost, și că pedepsea cu asprime, chiar cu brutalitate pe orĭ cine ar fi cutezat să i se opue, ca să ocoléscă acest mare pericol, tatăl Eleonereĭ se hotărise a face o călătorie, dóră va potoli Sânta dorință a Eminențeĭ Sale. Acea călătorie fusese adusă la îndeplinire; ea avusese o durată îndestul de lungă și nu fusese turburată precum se asceptaŭ, de nicĭ o supĕrare din partea călugĕruluĭ. Se vede că inima prelatuluĭ avea să se ocupe de multe alte asemenea lucrurĭ, fiind-că chiar lipsa lor păru că n'a fost de loc observată de Sânția sa, căcĭ nu trămisese după eĭ pe nimenĭ din numerósa ceată a sbirilor sĕĭ. Incuragiat de astă indiferință, seniorul de Ujest se intórse peste șease lunĭ împreună cu fiica sa în Sevila ca să 'șĭ pue lucrurile la cale și să'șĭ vîndă proprietățile spre a se stabili în Madrid. Atuncĭ Eleonara vĕḑu pe Manoel ; operile sale sublime și chipul luĭ cel fermecător o făcu să ghicéscă că avea și ea o inimă. Astă fericită intêmplare sili pe conte să amâne pentru cât-va timp plecarea spre Madrid, pentru ca să asigure fericirea fiiceĭ sale însoțind'o cu acela ce alesese ânima sa. Aste plăcute întâmplărĭ, ĭĭ făcură să uite cu totul gândurile mareluĭ Inquisitor și primejdiile ce ascundeaŭ.

Călugărul însă nu uitase de loc și'ĭ făcu cunoscut tinereĭ contese îndată ce o întâlni în societatea ce visita.

Aceste destăinuirĭ puse pe gândurĭ pe Manoil, dar nu'l făcu să'șĭ piardă cumpătul, de și pericolul era îndestul de mare, căcĭ precum am ḑis, era amicul inchisitoruluĭ și putea spera de la el orĭ ce, chiar sacrificiul unuĭ capriciŭ trecător, îndată ce'ĭ va spune că obiectul aceluĭ capriciŭ era însășĭ fidanțata sa.

Așa dar în ḑiua când Manoil dădu gata superba capelă a Carmelitelor, marele Inquisitor îl chemă la sine ; el se hotărî a profita de acea favorabilă ocasiune pentru a'ĭ cădea în genuche și a'ĭ cere acea grație.

Abatele Urban cum îl vĕḑu îĭ ḑise :

— Manoil, sunt mulțumit de opera ta ; perfecțiunea ei și bu-

na-voința ce aĭ avut d'a face din acest sânt sanctuar unul din celeĭ maĭ alese cap-d'opere, îmĭ impune datoria d'ațĭ da dreptul să aibĭ cele maĭ legitime pretențiunĭ la recunoscința mea.

— Mulțumirea ce v'am pricinuit, respunse cu modestie Gonzales este pentru mine cea maĭ dulce răsplată.

— Nu, Manoil, recunoscința mea trebue a fi de o valóre maĭ mare; pentru acea voesc ca să'țĭ fiŭ și maĭ mult îndatorat.

— Avea-voiŭ fericirea d'a Vĕ fi din noŭ trebuincios? întrebă cam cu temere Manoil.

— Da, fórte trebuincios, amicul meŭ. Este vorba de un capriciŭ la care țiŭ ca și la viața mea; îțĭ descoper un mare secret, sperând că lealitatea ta nu-l va da de gol. De și sunt unul din ceĭ maĭ marĭ demnitarĭ aĭ bisericeĭ, însă nu am încetat de a fi om; te las ca să înțelegĭ restul. Pentru capriciul uneĭ starițe bigote eŭ am cheltuit atâțea banĭ și tu atâta geniŭ spre a edifica o capelă; acum voesc ca să maĭ cheltuesc încă atâțea banĭ și póte și maĭ mulțĭ spre a'mĭ satisface dorința mea și capriciul uneĭ frumușele ce móre după mine. Iată taina mea: Iubesc până la nebunie, până la frenesie chiar pe fiica conteluĭ de Ujest, și ea mĕ iubește, da prietene cea maĭ frumósă și maĭ mândră din nobilele ispaniole, mĕ adoară, și eŭ pentru dragostea sa sunt hotărît a face o nebunie. Nu voiŭ să'mĭ dicĭ nimic până ce nu voiŭ isprăvi de grăit. Voiŭ să'mĭ construescĭ în fundul grădineĭ mele un pavilion mândru care să aibă stilul și forma pe din afară întocmaĭ ca și capela, cu deosebire numaĭ că sfinții din întru să fie înlocuițĭ cu deĭ și zîne din mitologie în posițiunile cele maĭ ispititóre.

Aceste cuvinte profane eșite din gura celuĭ maĭ mare din păstrătoriĭ respectuluĭ pentru cele sânte, și maĭ ales numele Eleonoreĭ, al Eleonoreĭ sale, al curateĭ sale fidanțată, pe care nerușinatul călugĕr o profana cu acusațiunea cea maĭ defăimătóre, făcu să înghețe sângele în vinele bietuluĭ artist și să umple de grózã sĕrmana sa rațiune, în care cultul religiuneĭ sale, ca la orĭ care bun catolic din acele timpurĭ, și cultul amoruluĭ celuĭ maĭ învăpăiat ce aprinsese în ânima sa iubirea Eleonoreĭ, se apropia de orbul fanatism. Sermanul Manuel audind aceste cuvinte sacrilege, ascepta cu părul sbârlit de grózã când de când să vadă cădind trăsnetul peste capul sĕŭ saŭ să se scufunde pămêntul sub picióre-ĭ.

— Prea Sânte!... atât putu să rostéscă buzele sale îngheţate de spaimă, şi picióŕele sale 'şĭ perdură cumpătul şi 'l făcură să cadă în genuchĭ sdrobit şi înlemnit de spaimă.

— Rădică-te, Gonzales, respunse călugĕru întindĕndu-ĭ mâna pentru ce te-aĭ schimbat? care temere te-a aruncat în acéstă; stare? nu sciĭ că sunt a tot puternic?

— O! da, da prea Sânte, sciŭ bine că sunteţĭ prea puternic, strigă Manuel îmbrăţişindu-ĭ genuchiĭ; pentru acea că cercarea la care aţĭ voit să supuneţĭ pe umilitul artist, aţĭ făcut'o maĭ mult pentru a pune la cercare credinţa slugiĭ vóstre de cât d'a-l supune la o ispită aşa de îngrozitóre.

— Ce sunt nerodiile alea ce spuĭ tu? ce însemnèză cuvêntul ispită? îmĭ bat joc de tóte acele nimicurĭ cu care viclenia călugĕréscă înşelă credulitatea publică; tu escĭ un bărbat luminat, un om de geniŭ; tu trebue să sciĭ ca şi mine că catolicismul este o cursă în care cad toţĭ ceĭ proştĭ spre a fi victimile lăcomieĭ popilor, iar sântul nostru Tribunal nu e nicĭ maĭ mult nicĭ maĭ puţin de cât un dibaciŭ mijloc d'a despuia pe aceĭ ce aŭ averĭ de tocat, frumuseţĭ de dorit, saŭ vre-o ură personală de isbândit.

— Prea Sfinte! Prea Sfinte! strigă Manuel înspăimîntat.

— Aşa dar copiie al geniuluĭ, lasă superstiţiunile la o parte şi apucă-te de lucru, voiŭ ca în locul icóneĭ Sânteĭ Feciórе să am o Venere Milonă gólă ca şi adevĕrul, stând resturnată în carul sĕŭ cellŭ de trandafirĭ tras de porumbiţe; voiŭ asemenĭ ca în mijlocul acelor grilante de acantă ce înconjură icóna Mântuitoruluĭ, să am unŭ Bahus cu cununa sa de viţă şi cu cupa sa de beţivŭ, tras în căruţa sa de doĭ tigri printre loĭ de viţă; maĭ voiŭ să am printre florile ce înconjóră chipul Sfinteĭ Treimĭ, pe Joe Trăsnitorulŭ, iar pe ceĭ alţĭ ḑeĭ cu tot Olimpul cel desfătătorŭ să ocupe loculŭ unde aḑí se resfaţă Toţĭ Sfinţiĭ. N'ar strica câte-va grupe alese de nimfe, nereiade, driade, faunĭ, graciĭ, satirĭ şi câte-va zîne frumóse şi cât se póte de golaşe care să figureze pe acolo pe unde pietósa ta imaginaţie a sculptat angelĭ şi sânţĭ, precum şi câte-va scene îndestulŭ de ispititóre spre a provoca chiar pe un pusnicŭ de opt-ḑecĭ de anĭ să fie în locul Cineĭ ceĭ de taină; voiŭ în sfîrşit ca opera ta să fie atât de perfectă, în cât celle

maĭ selbatice frumușele, îndată ce le-ar privi să nu maĭ pótă resista dorințeĭ d'a se arunca, îmbătate de inspirațiunĭ voluptóse, în vratele tainelor luĭ Cupidonŭ.

— Prea Sânte, voițĭ să vĕ râdețĭ de mine, respunse în fine cu curaj Manoil, după ce ascultă atâtea profanațiunĭ, saŭ mĕ luațĭ drept unul dintre *ceĭ molipsițĭ de preceptele celluĭ rĕŭ* [1]) saŭ dintre ceĭ alunecațĭ în eresia schismeĭ [2]) când mĕ îndemnațĭ să săvĕrșesc atâtea nelegiuirĭ, la care numaĭ dacă așĭ fi cugetat, totŭ așŭ fi meritatŭ cu bună dreptate pedépsa luĭ *Sanbenito.*

— Când aĭ fi făcutŭ saŭ aĭ fi cugetat să facĭ pentru altul, da, nu încape îndoială; dar pentru mine este alt-ceva; amicul meŭ, eŭ am dispensa Papeĭ și potŭ face orĭ-ce voiŭ fără a fi păcat.

— Eminența vóstră putețĭ, nu mĕ îndoesc, dar eŭ?

— Te absolvŭ eŭ.

— Dar consciința mea?

— Ea va fi cu minte și nu va cârti pentru nimicurĭ.

— Mĕ iartă, Pre sânte; sunt prea bun catolicŭ ca să pot face o faptă ca acésta, sunt catolicŭ din convingere, pentru aceia respectŭ totŭ ce este sacru religiuneĭ; dreptŭ aceia orĭ de unde ar veni cererea și orĭ-cât de sus ațĭ fi pus Sânția vóstră, chiar daca santitatea sa Papa 'mĭ ar cere ceia ce'mĭ cere Eminența ta, eŭ tot nu m'așĭ îndupleca pentru tóte tesaurele ce mi s'ar da și tóte amenințările ce mi s'ar face, d'a săvîrși acest sacrilegiŭ neertatŭ.

— Frumósă'țĭ este cuvêntarea Gonzales, dar între noĭ fie disŭ, prea este pompósă pentru o minciună.

— Nu este minciună, prea Sânte.

— Cum? aĭ cerca să cutezĭ a te împotrivi mie?

— Pentru orĭ-ce alt lucru îmĭ vețĭ cere, eŭ sunt bucuros a mĕ supune cu voe bună; dar pentru tóte lumea nu voiŭ fi un profanator de celle sânte.

— Acesta e cuvêntul sub care 'țĭ ascundĭ tainele cumetre

1) Ast-fel numiaŭ călugăriĭ catoliciĭ pe reformațĭ.
2) Prin acest cuvênt se înțeleg Ortodocsiĭ.

Manoil! sciŭ prea bine ce zace în inima ta. Tu nu vreĭ să facĭ ce'ţĭ cerŭ pentru că voescĭ să părăsescĭ Sevila şi chiar Ispania după ce te veĭ cununa cu fiica unuia din ceĭ maĭ compromişĭ de eresie. Tu nu vreĭ să'mĭ facĭ pavilionul ce'ţĭ cerŭ pentru fiica conteluĭ de Ujest, pentru că aĭ îndrăsneala să te cercĭ a o hrăpi pe ea dragosteĭ, melle şi prostia d'a o crede curată şi neprihănită. Acesta este adevĕratul motiv maestre, iar nu marea căldură ce'mĭ arăţĭ că aĭ pentru Sânta noastră religie; mulţumită însă ceruluĭ că amŭ luatŭ mĕsurĭ din vreme ca nu cellŭ rĕŭ să biruiască sânta causă. Contele de Ujest şi fiica sa, sunt acum în mânele sântuluĭ Tribunal, şi tu din acest minut escĭ prisonierul sânteĭ credinţe.

Acéstă schimbare de limbagiŭ ameţi pe Manuel dar nu'l desconcentră; ellŭ îşĭ ridică în sus fruntea cu nobleţe şi voi a rĕspunde, însă părintele Urban îl întrerupse.

— Cu tóte acestea tot 'mĭ este încă milă de tine, totŭ preţuescŭ ast-fel cum merită talentul tĕŭ, şi voiŭ să'ţĭ arătŭ cum pot schimba graiul când voiŭ a te perde fără ca nimenĭ să cutese a'mĭ imputa aceia ce 'ţĭ amŭ mărturisitŭ. Acumŭ te las să te gândescĭ 24 de ore, liberŭ în aparenţă, dar în realitate maĭ bine păditŭ de cât în temniţa cea maĭ nepătrunsă; îţĭ daŭ răgaz de gândire până mâine séră: dacă poimâine nu te veĭ hotărâ a te lipsi de dragostea Eleonoreĭ şi a o lăsa de bună voe mie ca să mĕ bucur numaĭ eŭ şi de nimenĭ supărat de darurile eĭ, dacă poimâne nu veĭ incepe opera ce'ţĭ amŭ recomandatŭ, să ştiĭ că Eleonora e cu totul a mea, m'aĭ înţelet tu? va fi supusă dorinţelorŭ ce amŭ simţitŭ de un an pentru dînsa, şi apoĭ va fi ucisă; iar dacă îmĭ veĭ realisa capriciul, îţĭ dăruescŭ libertatea orĭ şi o avere mare cât de mare vreĭ. Mergĭ, şi gândesce-te: saŭ temniţa pentru tine, desonórea pentru ea şi mórtea pentru toţĭ, saŭ libertatea, fericirea pentru tine, viaţa pentru ca şi pentru mine pavilionul comandatŭ.

Dicând aceste cuvinte prelatul desfrânat sĕ retrase după ce ma întâiŭ ordonă unuĭ oficer alŭ Sântuluĭ Officiŭ să conducă afară pe Manuel. Nefericitul artist eşi din palatul Mareluĭ Inquisitor atâtŭ de ameţitŭ, încât nicĭ nu ştia ce face când se vĕdu în stradă. De ş